

8yt
Anto

Bogdan Igor Antonyč

MOST IZNAD
VREMENA

BOGDAN IGOR ANTONYČ

Most iznad vremena

Udruga hrvatskih ukrajinista

Knjižnica *Ucrainiana croatica*

Knjiga 7

Nakladnik: Udruga hrvatskih ukrajinista

Urednik: Jevgenij Paščenko

Likovna oprema, grafička i računalna obrada: Aleksandar Paščenko

Lektura: Jasmina Sočo

Knjiga je objavljena uz potporu
Izvanrednog i Opunomoćenog Veleposlanika
Markijana Lubkivs'kog

Godina i mjesec objavljivanja: 2011, rujan

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 770861

ISBN 978-953-55390-2-5

BOGDAN IGOR ANTONYČ

Most iznad vremena

Zagreb, 2011

B. I. Antonyc – gimnazjaliec, 1928.

PJESME

Prepjev s ukrajinskoga
Dubravka Dorotić Sesar

Priredili

Jevgenij Paščenko
Dubravka Sesar
Rajisa Trostinska
Josip Užarević

POZDRAV ŽIVOTU

1932.

POZDRAV ŽIVOTU

I dan i vijek prođe isto. I valja nas nijeme.
I svaki tren drugi tren roditi hita,
prvi u drugom spi, ova u trećem, pa vrijeme
k'o toranj raste i ništa nas ne pita.

Tako na leđima prošlog i budućeg
k'o stijeg se diže znak kobi svake.
Mi samo karike lanca smo tuđeg,
mi smo tek djelić vremena trake.

Našega doba put običan to je,
jer ne tone ništa u besvijesti rijeka.
Svatko životu mora dati svoje,
i svatko dok mlad je nek svoje dočeka.

I sada još cvate cvijet istine nadom,
još drvo sumnje ne zasjeni vjeru.
Već srce se ledi, al vjeruje kradom,
a istini korist još ne mjeri mjeru.

Teret neba lako mlada pleća vuku,
od jednoličnosti nitko baš ne zijevo.
Ne riječima usta, već riječima ruku
svatko nek životu svoju pjesmu pjeva.

O, živote, zdravo! Pun si boli, jada,
sreće i ljepote. Još me mladost grije.
O, živote, zdravo! Darujem ti sada
meko srce što se pod oklopom krije.

PJESMA O VJEĆNOJ MLADOSTI

Upregnuti u saone čet'ri šarca mlada
pa onda u kas!

Zahrzat će na uzdama konji iznenada
i od stijena odbit će se
jeka u taj čas.

Na obijesni vjetar bičem udarit žestoko
pa dalje na put!

Nek daljine izoštре nam mutni vid i oko,
srce svoje prekalimo
u sam čelik krut.

U srebrno mlado žito kopita od zlata
tuku kao grom.

Vjetar čemo ispijati sve dok dah ga hvata,
pod nebeskim modrim krovom
naš je dragi dom.

Snjegova tišinu mrtvu razbit čemo vriskom,
brigama je kraj!

I ususret poletjeti suncu tako bliskom,
sretni krenuti i orni
svi u galop taj.

Upregnuti u saone čet'ri šarca mlada
pa onda u kas!

Sve prepreke preskočimo bez napora sada,
životni finale čeka
pobjednički nas.

Zasoptani jure konji raspuštenih griva,
vruć ih probi znoj.

Vjetar divlji, bujnogrivi na let nas poziva!
Biti vječno mlad i čio,
vječno mlad i svoj!

LJUBAV

U matematičkoj formuli svijeta
u zagrade zatvorena, skrivena,
nepoznat kosinus naših je ljeta.

I doma i širom svijeta šarena
uzalud nijeme joj tražimo riječi.
Kad pobijedi pustoš na putu k sreći,
dolazi tiha, k'o noć, k'o sjena.

Kao led hladni, skladni trioleti
stalno nam govore uz smiješak rajske
da ljubav i nije pojam zemaljski.
O, neznanko, gdje si? Gdje kraj je sjeti?

Zar netko na te baci anatemu?
A možda te izumiše poeti –
za zvonke sonete tražeći temu.

IDEAL

U beskrajnoj modrini oceana,
što nedohvatna je za ljudsko oko,
pod oblakom, u maglama duboko –
usamljen otok u valu peana.

Na otoku tom, priča tako zbori,
ukleto blago tama negdje skriva.
Oči mornara žar su ognja živa,
duše im čežnja razdire i mori.

A vjetar puše i punih jedara
brod mrku njivu jarbolima para,
promokli svi su od vode i soli.

Tad brod im razbi morski greben grubi,
sretnici, sve ih hmelj neznanja ubi:
taj pusti otok sav je – pijesak goli.

„I“

I vjetar što po bujnom polju hara,
i dažd što žanje oblak riđeg ploda,
i zlatni osmijeh zvijezda s modra svoda,
i pjesma kobi žita iz hambara.

I vinograd i vodopad u strani,
i vrt i slavuj raspjevan od sreće,
i pjev mu kao fonem „i“ što teče,
i vodoskok, i gaj, i sav kraj znani.

I san u sijenu i šume i tmina,
i stare priče i mrak ruševina,
i kas po stepi i svud konji sami.

I briješ i trava i oganj u jami,
i divni svijet svih dana i svih noći,
i najdivniji kad zatvorиш oči.

VELIKO PUTOVANJE

Na daleki put ja se spremam i nitko ni ružu mi ne da,
i ništa ne želim od ljudi i strah me baš ničega nije,
iako u oči zavidno sto žutih me svjetiljki gleda,
što motre kroz stakla binokla taj kolodvor bijeli što vrije.

K'o abažur sav žamor stanice natkriva dugi luk svoda.
Posvuda ravnodušne oči i neznana lica u krugu,
svak svoju naprtnjaču nosi i s rancem života svog hoda.
U koferu pónijet ču sobom sve radosti svoje i tugu.

I ne znam kamo ču krenuti, kud bujica nosi me siva,
i kud nas vlak vozi k'o djecu i ziba k'o kolijevku mati.
Tračnice sablje su srebrne, a vlak – konjska zaprega živa.
Nad nama modrina i nebo, gdje sunce će mjesto nam dati.

A strogi konduktor će ući u naš kupe, tih poput noći,
i reći da pravo na let svoj svak svojim potvrđuje djelom.
Licima bliјedim svih putnika tupo će čuđenje proći,
a ja ču tad umjesto karte tek srce mu pružiti smjelo.

Svi dani u lutnja lanac nam dodaju karike nove,
zaludu, zaludu se trudim – kraj puta je tajna sve veća,
i kad će nam, kad će vlak stati, gdje zadnja nas postaja zove,
da spokojno škrinju nebesku skinem s već umornih pleća.

AUTOBIOGRAFIJA

U brdima tek, bliže suncu, ugledah nebo samo
i nešto me čudno i neznano probudi predanog snima,
diže se glava, a na usnama – zelenih riječi plima.
I sada – u svako doba i krenem li bilo kamo –
ja sam pijani dječak sa suncem u džepovima.

A kad u gradove bučne napokon siđoh s planine,
ne psovah nikad i ne grdih zbog nevolja svih i jada,
promatrah mirno vale dok na njih uragan pada.
Moje su pjesme nad rijekom vremena most od kaline,
u život zaljubljen ja sam poganin i sada.

VELIKA HARMONIJA

1932., 1933. (1967.)

VENI SANCTE SPIRITUS

Dođi, Sveti Golube, k meni dođi ti,
nad stolom zamahni mi bijelim krilima,
srce srećom ispuni – darom čednosti,
brani me od nemoći pred silama zla.

Podignut ću glavu što mi naslonjena
na žute papire od umora pada.
U srcu ću svome kao s pergamenom
žarku Ti ljepotu iščitati tada.

U prizemnu dušu, kao cesta prašnu,
nalij mi do vrha osjećaja muke.
Al predsoblje raja ne želim, jer strašnu,
strašnu stvar znam: pasti živ u Božje ruke.

Žeteoče Duša, zlatnim srpom svojim
drač sumnji išcupaj sav iz srca moga,
da pred vječnim okom k'o ograda stojim,
gord i tvrd k'o čelik, vitez neba Tvoga.

Duae viae

(Dva puta)

Dalekim putovima ja tražih Tebe, moj Bože.
Gdje je On? – pitah vjetrove lakokrile što huče.
Mišljah da mudrost knjiga čežnju utaziti može,
smiriti napeto srce i misli što ga muče.

O Tebi pitah sve ljude, svakoga živog stvora,
ali svi oni mi Tebe nisu pokazati znali,
tražih Te u nizinama, na vrhovima gora,
u trošnoj seljačkoj kolibi i glatkoj plesnoj sali.

U knjižnicama zagušljivim gdje sva su lica mrka,
u čudnim, nečitkim slovima ispisanim rukom,
u spisima nekih monaha, možda učenih Grka,
al u njima mrtva plijesan prošlosti drijema mûkom.

Uzalud, ja Te ne nađoh, u tami ne naslutih.
Ne vidjeh Tvoju prisutnost unatoč svemu trudu.
Ne znadoh tada da nam se mimoidoše puti:
i Ti si tražio mene – u srcu mom – zaludu.

Četvrtak, 24. ožujka 1932.

ARS POETICA II, br. 1

Običan pjesnik ja sam,
svaki dan vrelo je moje,
taj svijet mi nije jasan,
ni pjesme ne shvaćam svoje.

Žar piti do dna polako...
K'o cvrčak, bezbrižno, sporo
za se ja pjevam tako,
dok jeka zvoni nad gorom.

U nadahnućima nastaju
religije i soneti,
iz nadahnuća se rađaju
apostoli i poeti.

Ja ne znam zakone stihova
i nemam pravila svog.
Poetika smiješna je njihova,
jer moju stvara sam Bog.

Četvrtak, 24. ožujka 1932.

LIBER PEREGRINORUM, br. 3

Cesta žuta pod nogama,
nebo plavi se nad nama.
Gazim pustim stazicama,
hodočasnik prekaljen.

Pusti san su smijeh i vрева,
iznad mene ptica пјева,
пјесме звук се свуд разлијева,
а ја – hodočasnik nijem.

Na plećima nosim s marom
modru škrinju s Božjim darom,
premda прži ljutim žarom
i bičuje korbačem.

Tako lutam, brojim dane
k'o krunica nanizane.
Počinut ћу тек kad stanem
na tlo pred Jeruzalem.

LITANIJE

O Bože, znaš li da vjere nam treba,
od nasušnog kruha da treba je više,
znaš li da težnje nam lete do neba,
da koliba teškom mukom nam diše.

Znaš li da željni smo osmijeha Tvoga,
koliko radosti srcima treba,
koliko zaštite od svega zloga,
koliko vjere sunčana neba.

Koliko cvijeća za nadanja nova,
koliko istine – sunca u tmuši,
zlatnoga sklada zbilje i snova,
koliko harmonije u duši.

Objavu opet nam, Bože, uputi,
kiša nas sumnji jesenjih bije.

Daj opet nam Govor Ognjeni čuti
u gorućem grmu k'o prije.

Subota, 26. ožujka 1932.

ARS POETICA II, br. 4

Ushićen sam dječak,
što se svemu divi,
siromašak rijedak,
što k'o rosa živi.

Ushićen k'o boje
ružičnjaka vedra.
Ništa nemam svoje,
tek gusle od' cedra.

Njega proslaviti
svirka želi moja,
cedar posrebriti
strunama bez broja.

A kad dođe vrijeme
Bog će zvon mi čuti
i strune će nijeme
kosom prekinuti.

Subota, 26. ožujka 1932.

PARVUM PSALTERIUM **(Molitva)**

Molitva ljudska k'o dim je laka,
k'o labud bijeli leti nad selom,
dok kao dub zlatnih uvojaka
kristalno nebo ne dohvati cijelo.

Molitva ljudska je gotički toranj
što plavetno nebo dodirom čuti,
k'o majstora vez, pun čežnje i bolan,
nad žamorom svijeta stoji i šuti.

Molitva ljudska je nalik topoli,
nad poljem raži što u nebo gleda,
k'o struna tanka, nježna do boli,
od vjetra drhti, al slomit se ne da.

Molitva ljudska k'o orao leti,
nad oblake lako diže se s hridi,
k'o prepelica dok ne zadrhti,
kad lice Božje ognjeno vidi.

Subota, 26. ožujka 1932.

AMEN

Kraj koncerta, živa
još je varka – jeka.
Smrt na kraju siva,
tajanstvena čeka.

Bol i radost nijema
k'o utvare minu,
Bog me već posprema
kao violinu.

S pjesmom sve je stalo,
ni žica ne ječi.
Da bi dopjevalo
srce treba riječi.

Da bi dopjevalo
srcu treba plamen,
a sreći tek malo
harmonije.

Amen

TRI PRSTENA

1934.

AUTOPORTRET

*Ja sam pijani dječak
sa suncem u džepovima.
U život zaljubljen ja sam
poganin i sada.
Iz prve knjige pjesama
„Pozdrav životu“*

Crveni kljen i kljen od srebra,
nad njima vjetar, proljeća plam.
Ljepoto beskrajna i štedra,
zar da se tobom ne opijam?

Za šaku ludosti ja prodah
svoj život suncu, vječni stoga
poganin zaluđeni postah,
pjesnik pijanstva proljetnoga.

TRI PRSTENA

Na zidu se gusle krile,
crveni vrč i cvjetna škrinja.
Žarom tvorca gusle cvile,
srebrna rosa – glazba sinja.

U cvjetnoj škrinji korijen pjesme,
opojna trava, sjeme snova
i zvijezde tri što sjaj im bljesne
jače od triju prstenova.

U vrču metvice dva truna,
zelene javorove kapi.
Nek zvoni okriljena struna,
proljeću ljubavi nek vapi!

Visoko podiže se krov,
a vrč se vrti, škrinja pjeva.
I sunca plamen – ptice zov,
na plotu sneno jutro zijeva.

SVADBA

Ovako poče: opih se
do besvjести već prvom strofom.
Tek mjesec mi u pratnji bje
kad ja se vjenčah s pjesmom svojom.
A što to zvoni, što se zbilo,
ne bih vam znao reći lako,
dok srce gori, kuca bilo.
Moj prvi jamb se rodi tako.
Rijeći što ne kuju se mlatom,
u ognju posrebrene riječi.
Pjesme što pjevaju o sreći
proljetnim tiskaju se cvatom.

USUSRET

Dječak k'o maline grm raste,
sav put odzvanja potkovama.
U ptičje knjige prve laste
zapisuju početak dana.

U kola sunce ja upregoh
da proljeću ususret podjem.
Kriliatim iskričavim snijego'm
zapjeva travnja dan tek rođen.

NA PUTU

U vjetrove jutro se zaplete,
k'o ciganče iskoči iz vode
i na pijesku vrisne kao dijete
pa garavo, mlado dalje ode.

S dna zapjeva rijeka zapjenjena,
vjetar šiba u naletu slijepu,
dan još čuva mjesec iznad stijena
kao zadnji stari groš u džepu.

Pjesma kosa lijeskom se pronosi,
poput mjedi širok put odzvanja.
Na leđima zlatno sunce nosi
bos i dječak lica nasmijana.

KNEZ

Brda se još od snijega dime,
k'o pjesma leti sedam strijela,
junaka zove zora bijela,
Igor je krilato mu ime.

Svadbene plamte violine,
sto boja je na stijegu dana.
Ushićen hodam i opijen –
knez proljeća sam raspjevana.

SELO

Krave se smjerno mole suncu,
što grimizno je poput maka.
Topola vitka sve je tanja
i sva je kao ptica laka.

Iz kola mjesec žut isprežu.
Modro k'o lan se nebo smije.
U beskraj šire se daljine,
a sjeda magla brda krije.

Javora lišće pada s grana.
Pijevac i zipka, tkanje meko.
Dan ulijeva se u dolinu
kao u zdjelu toplo mljeko.

BOŽIĆ

Na saonama se rodi
Bog u Dukli – gorskom kraju.
Lemkovski ga puk pohodi,
pun mu mjesec na dar daju.

Snježni vihor guta tminu,
zametene strehe, put,
a na dlanu Marijinu
zlatni orah – mjesec žut.

KOLEDÀ

Sjajne srebrne saone
kuju se za snježni let,
Djetešće će Božje one
ponijeti u neznan svijet.

Saone od srebra čista
kuju se, a u snu maj,
u očima Gospe blista
k'o u srne nježni sjaj.

ZELENO EVANDELJE

Proljeće poput karusela
s konjima bijelim kao dan.
Marelice sred gorskog sela,
i mjesec – crven tulipan.

Na jasenovu stolu starom
slavenski vrč pun sunca sjaj.
Zemlji tek klanjaj se sa žarom,
prepunoj boja poput sna!

ŠUMA

Iz šumske se knjige uputi
u jezik što šušti u granju!
Mjesec u dubravi žuti
elegije piše na panju.

Potok tišinom se blista,
u rosi se kupaju trave.
Kad noć knjigu šuma prolista,
nek ispiše sve riječi prave!

STARI MOTIV

Gle obijeljenu kuću i kesten snježnih grana,
i mjesec se uz kuću k'o čuvar ushodao.
To nije neka priča iz staroga romana,
već spomen na dječaka što ljubit nije znao.

K'o dvije grane lijeske razišli nam se puti
i sinja večer baca na vodu sjene duge.
Premda nas nose strasti, netnoć i jadi ljuti,
mi ispijamo život pun naslade i tuge.

NAD KNJIGOM STIHOVA

U stari naslonjač rado vraćam se svakoga dana,
gdje poneka knjiga leži u novine umotana.

Kad na nebu ususret danu noć pruži ruke svoje,
k'o sjećanje s police teku riječi višnjine boje.

Riječi što mirišu žitom, sijenom i sunčanim danom,
što odišu snagom vjetra i zemljom uzoranom.

Riječi što mašta ih stvori za besanih dugih noći,
od strijele nadahnuća kad ranjeno srce se koči.

Sve stvari nestaju, šire se zidovi udaljeni,
a ja nad knjigom drhtim u hladnoj vječnosti sjeni.

KASNA URA

Netopir u prozor krilom tuče,
sve miruje i hladnije biva.
Nešto u raj nedohvatni vuče,
studen struji žilama k'o živa.

A za tobom čudne sjene hode,
pjesmu rađa bol u srcu jasna.
Svijet utonu sav u crne vode
noći.

Spavaj.

Već je ura kasna.

GORKO VINO

U pjesme mi pelina gorkoga
umiješaše dani bez duše,
u bezdan proljeća crnoga
obzori potonuše.

U uho još šapću mi uporno
zavodljive opojne riječi,
da mećava srce mi umorno
proguta ne hoteći.

Svom svijetu u dane anestezije
ja plaćam danak otrovan,
uzalud: gorko vino poezije
moram piti sam.

Luda mašta doziva me noću,
znam da to je opsjena i varka:
lice dana isklesati hoću
dlijetom stiha žarka.

Utorak, 22. prosinca 1932.

PROSVJED

Jesu li to tanke strune
il je oštре sablje trag?
Godine zelenorune
minuše, i dah im drag.

Ni gusala žice neće
zaplakati ovaj put,
iako ih srce peče
i obruč ga stеže krut.

Sad stojimo sučeljeni,
a u nama nespokoј,
kao prosvjed skamenjeni
pjesma ova krik je moј.

Srijeda, 18. siječnja 1933.

GORKA NOĆ

Grad crni spava, noć je nijema,
nad posteljama lebde sni.
Za tvoju maštu mjesata nema
naš mali svijet i beskrajni.

Zamuklo sve je, duša svaka,
i krila širi spokoj mek,
i ponoć sije zrna maka,
a ti tišinu sanjaš tek.

Gle, garav dječak glave lude,
na čelu dlan, u oku sjaj.
Ne, ti ne shvaćaš svijet ni ljude,
zlo se ne čupa stihom, znaj.

Srijeda, 22. ožujka 1933.

PJESNIKOVO PROLJEĆE

Što je pjesniče bezimenih maštanja?
U tvome škrabopisu ponosnih stihova roj
rimama zvonkim opija kao vino.

Ti kroz prozor
gledaš u daljinu:
već izbijaju srebrnaste vlati trave,
jabuke pršte pupovima
i kraj puta sporiš niče.

Na brezovim guslama svira vjetar
i kao svilom otare svaki kamen.

Ti pjesmom ražareno čelo
na dlanonove naslanjaš.

Sve ranim je proljećem procvalo
i ti si opet sretan.

Tvoje pero misli ti sluša,
pjesama novih ugađa skladni niz.
Strunom zanosa drhti tvoj glas,
i čekaš večernju rosu s neba,
i očima pijanim hvataš

na sinjem obzoru oblake laneno-bijele
u začaranom prstenu ljepote.

Ni sam ne znaš jesи li vedar ili turoban
i proljeće ti udara u glavu.

.....

A iza prozora mladost gorda i luda
za novi se uzlet sprema.

Srijeda, 29. ožujka 1933.

NAMA!

Kesteni u sive pepeljaste zore
šume nad prozorom tvojim.
Ti ustaješ tkati pjesme što te more
i tkaš ih maštanjem svojim.

(Kesteni se poput stjegova vijore.)

Nek vrijeme spriječi da plijesan
prekrije svo srebro proljetnoga pjeva.
Poslušaj: nova se pjesan
već razliježe svuda kao ruža gnjeva.

Nama pridruži se sada,
da k'o jele vitke s novim izdancima,
k'o vojska junaka, mlada,
koračamo zvonko dugim koracima.

Subota, 26. kolovoza 1933.

NOĆ NA JURJEVU TRGU

Ponoć k'o ugljen, tek sjena
Jurjevim trgom tumara,
k'o obruč trak svjetla snena
blistave zidove šara.
Mjeseca prsten, ta tajna,
noćni obasjava eban.
Od srebra zepsti češ sjajna
pod studenim krovom nebā.
Sam nećeš prozreti moći
što varka je, a što java,
je l' priviđenje, il oči
zbilja, k'o san, zavarava.
Ti tornji od glazbe i stakla,
ta vatra bez plamenova,
ta granica svijeta i pakla,
ta arhitektura snova.
Ponoć k'o ugljen, san nosi
u oči pepeo gusti,
od srebra trak kleše kosi
nebo što k zemlji se spusti.

Noć trgom Jurjevim zvoni.
Križ – ključ je što slomit se ne da.
K'o mrka se sjena tu skloni
budućnost nejasna, blijeda.

DOVRŠAVAJUĆI

Kad dovršim knjige tih rima
što zvone u stihu k'o jeka,
ne misli, druže moj, s njima
da gorjet ču i ja do vijeka.

Bol, očaj i ushiti vreli
tek pepeo snova će biti.
Jer radost i brige ne želim
za spomenik ostaviti.

KNJIGA LAVA

1936.

ZNAK LAVA

Pustinja – carstvo mrtva cvijeća spava
u rumenozlatnoj košulji pijeska.

Mališan čičak – biljna napast prava,
ekstaza sunca, trag munje i bljeska.

Nad grobom zemlje gore svijeće žive,
k'o grm gorući žilav korov plane.

Šireći ruke kao da se dive
stijene se vjere razmiču k'o grane.

I gledaš vječnost – opal neba plava
i šum potoka rumenih od žara.

Stoljeća duga blista zvježđe Lava,
taj znak proroka, ratnika, vladara.

Sunce što tamni od ptičjega jata
ovjenča lovor olujnoga sjaja
i grom što osta k'o potpis od zlata
u knjizi ove pustinje bez kraja.

U carsku knjigu Lava groma bljesak
upisa vjetar sa Sinaja plava,
sa svete gore, što brokatni pijesak
vijencima Božjih munja obasjava.

Sinajski vjetre, ti žeđ mi utaži!
Bez tebe zdjela sam neispunjena.
Danju nad vrelom proročkim na straži,
biblija noću – crna i crvena.

DANIJEL U LAVLJOJ JAMI

U crnom zlatu pustinjske noći, što teškim dahom vlada,
svjetluca purpur, a sjajne šare čine mozaik cijeli.
Crvena podstava kožuha noći. Polumrak sivi pada
i na peć zemlje ugaslu sjeda, a užarenu želi.

Pješčane dine za let su spremne k'o ptica jata duga,
počinu malo da lakše lete put slobodnih nebesa,
akorda niz,
terasa red,
za krugom krug,
i carstva druga,
a Sardanapal razvratni hrže na ropkinje od bijesa.

Proročka noć se plamenom žari. Zlatne kapljue minute.
Ponizne palme ruke dižu moleć plejade s visina
da vjetar ih vječnom žurbom ne mori.

Čuj urlike ljute
pustinje cara, što na sud zvijezda pravedni zove s dina.

Samum glazbe u usta puše pustinji što sva se rosi.
Akorda niz
i udaraca
i zvijezda roj
i svjetla trak
s purpurna neba, a vjetar sto tonova s ljestvice nosi.
Iz lavlje jame glas Danijelov u neznani se diže mrak:

„O, Prasvijetli, Prajedini, što biljčicu jalovu – mene
u vrt života posadi, da sunce me ljubavi grijе!
Dok crvi i pljesan ne rastoče tijelo što brzo gnijе,
u vječitom krugu strasti, u sućuti palmine sjene,
u svakom se tukući trenu zbog mesa, zlata i vlasti,
mi velmože bijede sve spremni smo dati za mrvu slasti,

svoj jeftini nosimo lovor i um svoj nepostojani.
Moj nesigurni prati hod i svako zlo od mene skreni,
iz pandža zle kobi me izbavi, od ralja Ničega brani!
Ni lavlje se jame ne bojim, jer Ti sigurnost si meni.“

TUŽALJKA TRNJIINE

Sve utihnu – ptice i lišće i vode,
tama poput smrti prašnjava i blijeda,
rosni gustiš šume hladnim svjetлом bode
kao oko – u dno života što gleda.

Krv iz rana noći kapa – to kaline
bobice se sitne u lišću rumeњe.
Jelene, moј brate, oba smo od gline,
al ti život vidiš jasnije od mene.

Znamo – poput zvijezda, kao maka zrna,
uzlovi života k'o jata su brojna.
Svake noći žali ta trnjina crna
što se Kristu svila oko čela znojna.

TRNJINA PJEVA

Lovore, druže moj dragi, pjesničkih glava kruno,
ti poslaniče muza s lišćem što siječe i časti,
vječno zelenilo tvoje, besmrtnog sjaja puno,
nagrada skladnoj je formi i nadahnuća strasti.

O hraste, kneže šuma, što purpur vladarski daješ
kruni jeseni rujne, kvrgava debla i glave –
da počineš u sjeni u teškom hodu ti staješ
i sagneš se da vođe pričestiš trpkošću slave.

VJENČANJE

Modrina svuda. Štiglic, klarineti.
Nad vodom javor stoji. Konji bijeli.
Okrugla sunca zlatni braculeti
u uvojke se šeboja zapleli.

Plam mahovine, vjetar iznad vala,
u vodi vihor svjetla se ogleda,
k'o duga što je na tvrd kamen pala
i razbila se, krhka poput leda.

Šeboja šapat. I bubnjanje bila
crvenog trga, gdje prah dana plava
na grivama se susreće. O mila,
prstenom sunca zora nas vjenčava.

PROLJETNA NOĆ

Noć đurđica i dragoljuba.
Radio svira, netko pjeva.
Ja tužan čekam ispod duba
daleku zvijezdu – tebe, Eva!

Iz radija se tenor čuje,
Caruso – mjesec, noći sjeta.
Mislima našim tjesno tu je,
ljubav je vječna tajna svijeta!

Za srca premalo je svjetla,
malo je zemlje i ekstaze!
Jutarnji vjetar kao metla
proljetnu mete noć sa staze.

APOKALIPSA

Kao sneni, divovski lavovi dižu se siluete
teških kamenih tamnica, neplodne zemlje ploda,
uznike noću obilaze ljubavnice i komete,
a mjesec k'o riđi pauk po zidovima hoda.

Kad riječi prah su i pepeo, beznadan put je do zvijezda,
trulež i plijesan ih prekriva, s vlažnom paučinom.
Sjaj mjeseca hladnoga umiva uznika lica blijeda,
da noću obrastu, k'o stabla, gustom mahovinom.

Podzemnih rijeka sluzava trava, mokre zvijezde i zmije,
doline mjeseca sjajna obrasle orasima.
Sto dana i noći kiše riđe pljušte i vjetar vije,
zvijezde i tamnice guta narasle vode plima.

Gdje ne osta kamen na kamenu i sravnaše se gore,
zidari od cvjetnih blokova tamnicu grade veću.
Pod vješalima cvjetaju grimizne krošnje mandragore,
a konopac za vješanje živima nosi sreću.

PJESMA O NEUNIŠTIVOSTI MATERIJE

Bačen usred šume, u vjetar zapleten,
pjesmama ovijen pod nebom počivam,
kao lisac stari u paprati skriven,
sve hladniji, tvrđi – kamen bijeli bivam.

Poput rijeke buja zelenilo svježe,
šum kometa, lišća i vremena bez sna.
Potop me odnosi, suncem bijelim žeže,
tijelo bit će ugljen, a pepeo pjesma.

Stoljeća, k'o lava, proteći će svijetom,
narasti će palme gdje bili smo jučer,
tijela naša crnim procvasti će cvijetom,
u srce me pijuk iz rudnika tuče.

MOLITVA ZVIJEZDAMA

Ne starog srebra prolaznost,
ni lovor dvoznačni i lažni,
ne obijesna domišljatost,
ni uspjesi u igri važni,
ne zlatoustih riječi med,
ni počasti sva mana slatka,
čak ni poštenja ne buket,
sjaj često mu je vijeka kratka,
ne grožđa sok – za dušu lijek,
ni druženje uz čaj kod kuće,
ne muza pomast, što sav vijek
k'o pečat čovjek sobom vuče,
ne mudrih misli lukav slijed
što duši mjeru lakta traži,
ne miris doma, mir i red,
ni glazba hvale puna laži,
ne mašte sklonište i dom,
nego tek molim zvijezde davne
da daju nam na svijetu tom
živote patničke i slavne.

ULOMAK

Ugasit svjetiljku se bojim
da ne bi bilo gore još,
jer noć mi svakim jambom svojim
probada srce kao nož.

Niotkud sna! Već pijetli poju
i kuca sat na mjesecini.
Moj san je pjesma nespokoju
u mojoj tužnoj Domovini.

RIJEČ STRIJELJANIMA

Istina:

krv s kamena može oprati kiša,
i crveni rupčić mjeseca može je otiti,
ali imena vaša
purpurom ruža
plamte u sjećanju na ploči nezatrtilih.

Borili ste se hrabro, maštali i živjeli,
voljeli se u pătnji, k'o mi za obijesna sijela,
i vaše su oči
vječnošću sjale,
kad je
u srcu vam, poput zvijezde, zapela kugla bijela.

Prosinac 1934.

ZELENO EVANĐELJE

1938.

POZIV

U ugljen noći bijeli dan izgara,
pepeo s trave rosa pere mlaka,
i strah ti srce poput noža para,
i mjesec sjene izgoni iz mraka.

Samotni druže, poput huka sove
u tajnu svijeta ti si sav uvijen.
Proljetna noć nas na rakiju zove,
što se u krčmi na mjesecu piye.

1931.

MIT

Kao iz knjige praarijske –
potkova, brod i strijela tu je.
Od vojske sjaju šume niske
i sanskrta se žamor čuje.

Idu plemena – sve plavi junaci
i drugovi im – konji i korablie.
Na nebu gore jasnih zvijezda znaci
k'o oživljene prekrižene sablje.

22. prosinca 1934.

ŽIVOT, GRČKI – BIOS

Svud zob i leptiri, šapat ljubavnika.
Proljeće već vrti hmelj majske vretena.
Lisica se, kuna i djevojka snena
umiva na sprudu u sjeni vrbika.

A sunčana ura cvijeću vrijeme mjeri,
zbunjeni se sklope makovi pred večer.
Pod beskrajnim nebom život tako teče,
rađaju se ljudi i biljke i zvijeri.

29. ožujka 1935.

PRVA GLAVA BIBLIJE

Kad letjele su zmije i kamen pjevalo
i lišćem trešnje Eva odijevala se sva,
tad snažniji je vjetar pod nebom divljaо
i iskrilo se more od srebra blistava.

Kad s jabuke je Eva i mjesec ubrala,
svi lavovi u raju su digli uzbunu.
A Adamova djeca se svijetom rasula,
da gradove i ždanja za Evu podignu.

4. travnja 1935.

SVADBENA NOĆ

Od ptičjeg pjeva noć se žari.
Tko će nam ležaj prostrijet, draga?
Gle, mjesec – čaša puna čari –
sja treptajima svjetla blaga.

Na križu ljubavi nas laku
mahnite sreće nosi plima.
Sto mjeseca pred zoru svaku
treperi nam u cvjetnim snima.

10. ožujka 1935.

POTKOVE

Sa sto će kola svibanj doći,
gudala će se u luk sviti.
Proljetna kiša već se toči
i đakon palit svijeće hiti.

Ali nismo za put spremni, draga,
premda nam basovi već bruje.
Još mjesec nek nam sjaja blaga
kovač na potkove zakuje.

PORTRET MAJSTORA

U umjetnost zaljubljen, ljubavi majstor još veći –
crkve je gradio sjajne, lomio srca žena,
svirao cvjetne gusle, zanosne kovao riječi.
U pijanoj su mnoge djevojke gorjele sreći.
O, vijenčić izgubi tako ne jedna zanesena!

Kad je umro, djela ostavi nam svoja:
pjesme zvonke, crkve srebrom okrunjene.
Pjevahu dijaci, zborovi bez broja,
a crkve u smreku bjehu odjevene.
Njega je tog jutra kad je vrijeme stalo
dvanaest najljepših ljuba oplakalo.

4. travnja 1935.

JAVOROVA PRIČA

Mala balada

U đakonovu kćer se milu
zaljubi javor mlad i lud.
Plod oživje u njenu krilu
u noći mračnoj kao blud.

Čuvši to đakon je od srama
umro sav mrk i natmuren.
Sad raste, kudrav kao mama,
k'o grm – sin javorov i njen.

31. ožujka 1935.

VIŠNJE

Antonyč bješe hrušt i dom je imao svoj
u višnjama što sam ih Ševčenko opjeva.
Zvjezdana zemljo moja, biblijski kraju moj,
domovino slavuja u cvatu višnje sva.

Evandeoska jutra, sutoni dana svih
tu su gdje nebo suncem objeli sela roj,
tu bujno cvatu krošnje višanja zanosnih
i kao za Ševčenka od hmelja zvoni poj.

16. travnya 1935.

VJETAR STOLJEĆA

I vjetar stoljećima huči,
na krilima neobuzdanim,
slobodi nas i čežnji uči
za nedostižnim i neznanim.

I ponavlja nam kao jeka,
nama što bića smo neharna,
da život leti, da ne čeka,
jer to je život, ne kasarna.

13. ožujka 1935.

SELO

Zapelo sunce za dva kljena,
dim iznad njiva mirisnih,
a oko sunca zažarena
koloplet polja zelenih.

Rijeka k'o pojas, šume pruga,
k'o voda trava buja svud.
Sad molitva se čuje pluga,
gdje rat protutnjao je ljut.

12. ožujka 1935.

DUET

Tiho se vraćamo zemlji – kolijevci što nas vabi,
zeleni uzlovi vežu nas dvoje – dva akorda.
U dub se oštricom bljeska sjekira sunca zabi,
a trava šumi i vjetar, i hrasta krošnja gorda.

Ploveć na splavi dana tijela nam pokorna, vrela
srastaju jedno s drugim – dva sna su, vjerna dva cvijeta.
Grije nas mahovina. Ti zviježđa pretvaraš cijela
u šapat, a krv ti glazbu i svo zelenilo svijeta.

Vjetrovi novi spavaju negdje za morem neba
i zvijezde – sudbine naše čekaju onkraj mora
da se na zemlji ispune. A nama samo treba
čista ekstaza zvijezda i plava zvjezdana zora.

Krv nadahnuća боли. Obrve dvije su strijele,
kao velika jeka melodije zid nad nama,
nalik krilima vjetra. Zvijezde nam sudbinu dijele.
Od žedi goriš k'o zemlja. Jer ti si glazba sama.

18. svibnja 1936.

ROTACIJE

1938.

KONCERT S MERKURA

Kao poklopac škrinju noć pokri mravinjak grada,
bademi sna rastu gorki u dolu zaborava.

Na glave građana tiho kišica zvijezda pada,
u grču bogatstva i boli ljudski vrtlog spava.

Krovova korov, granje i grmlje gusto – antene.
Noću k'o hmelj se žari od ljubavi ležaj tjesan.
Rakovi svjetiljaka po zidu puze k'o sjene,
tijelo se u snu hlađi, duh trune, srebri se plijesan.

U toploj postelji draga, u torbi zvijezda plava,
perine stare, ruže i knjige u stanju jadnu.
Na radiostanici duha spiker još ne spava,
stavlja na gramofon noći mjeseca ploču hladnu.

20. svibnja 1933.

ZAUVIJEK

Muškarci u sivim kaputima u modre uličice tonu
i sjena pokriva gospodice kao zastrte slike.
U šalici zlati se čaj. Tako bih se naslonio
na prag prozora i pio snažnu, trpku i sinju studen,
gledao kako se tužna zvijezda posljednjim poljupcem
oprašta od sestre, što u njezinu zviježđu
neće sjati

više nikad.

‘ Tako noć

plavetnim snijegom umiva u gradu makove melankolije.
Pokrivši pognuta leđa kožuhom neba sinjim
ljulja se vozač u snoj limuzini.

Svetiljka nakriviljena – slomljeni cvijet i pepeo snijega,
i svjetlost – zeleni loj iz vrča noći u mrak se toči,
strme i mračne stube, poderan plašt, kaplja smijeha
zabludejela i mjesec – bijela ptica zlih nadahnuća,
i svilena kugla fantasta razbojnika skrivenih u sjeni,
što jednom će možda poput struna dirnuti tvoje srce.
Dirnuti i poljubiti gordo i nježno, i zauvijek
zaklopići umorne oči, kao posljednja sestra.
Muškarci u sivim kaputima iz džepova vade zvijezde
i plaćaju gospođicama za pet minuta ljubavi.
Navalivši na pognuta leđa kožuh neba sinji
ljulja se vozač u snoj limuzini.

13. prosinca 1935.

BALADA O PLAVOJ SMRTI

Avetinjske kuće i dvorišta bez dna,
uske, mokre stube kao šiprag mraka.
Bezdan noći – nitko izmjerit ga ne zna,
tuga tamnih veža, pljesniv miris zraka.

Zgužvan i sav blatan papirić u bari,
na kom kratko piše: „Zločinka ne traži!“
i „Kriv nije nitko.“ Kao mačak stari
po krovu se mjesec šulja k'o na straži.

Iz cijevi od mjedi sinji dim se vije,
iz nabreklih žila krv se plava proli.
Za snenim ormarom što u strahu bdije,
čuj varljivi solo klarineta boli.

Plavi pramen gori k'o žar duše mlade,
a dva srca njiše šapat lud iz tmine
i ispod dna svijesti.

Noć u vrtlog pade.
I sinji plin krasi trošni sag tištine!

Po ležaju – muke i ljubavi splavi,
miš mjeseca kusi bezobrazno trči,
a tijelo se s tijelom u zagrljaj savi,
u nasladi gladnoj i boli se grči.

Nad njima se plavi sam anđeo plina
i ognjem ih plavim vjenčava u mraku,
da izgori kao zadnja kap benzina
u ekstazu baca čistu dušu svaku.

24. prosinca 1935.

DNO TIŠINE

Zasljepljivo crn ugljen noći, bezdan srca pusti,
dno prirode – dno tajanstva, nebo – krilo modrine;
k'o trošno, zgužvano platno san u ušima šušti,
a srce telefona pjevajuć zvoni iz tmine.

Budi se djetinjstva svijeta kaos zaboravljeni
što iza zastora svijesti viri iz pradavnine,
dvorana sva u srebru k'o jezero sja u sjeni,
a raspolovljen mjesec vene na tlu usred tmine.

I tamnu mjeseca jezgru iz tvrde lјuske vade
i ljušte ruke tišine što sve obuhvaćaju.
Vrijeme kipove mrvi, a andeo snubi mlade,
tek megafona trube k'o crni tulipan sjaju.

4. siječnja 1936.

TRUBLJE SUDNJEGA DANA

Stokatnice spavaju kao životinje nakon teška rada,
dok zvijezde na nebeskoj mapi rišu geografa krede,
u riđem svjetlu lanterni kao pijesak sitna kišica pada,
a mjesec k'o zlatni mačak na ležaljci kraj mene prede.

U bazenu hrđaju mrtve ribe, a crne se ruže
ljube,

trgovci, djevice nage, pjesnici i uznički lanci.
Poličjski orkestar puše melankolično u rog i trube,
dok građanski bog broji zvijezde, duše i novac u banci.

Pod gradom, kao u bajci, kit i dupini žive
uz tritona
u vodi crnoj k'o smola, u pivnici strašnoj sve plovi,
čudovišna paprat i grifi, potopljene komete i zvona.
– O, kad će te, pustinjo kamena, pomesti potop novi!

1. svibnja 1936.

SVRŠETAK

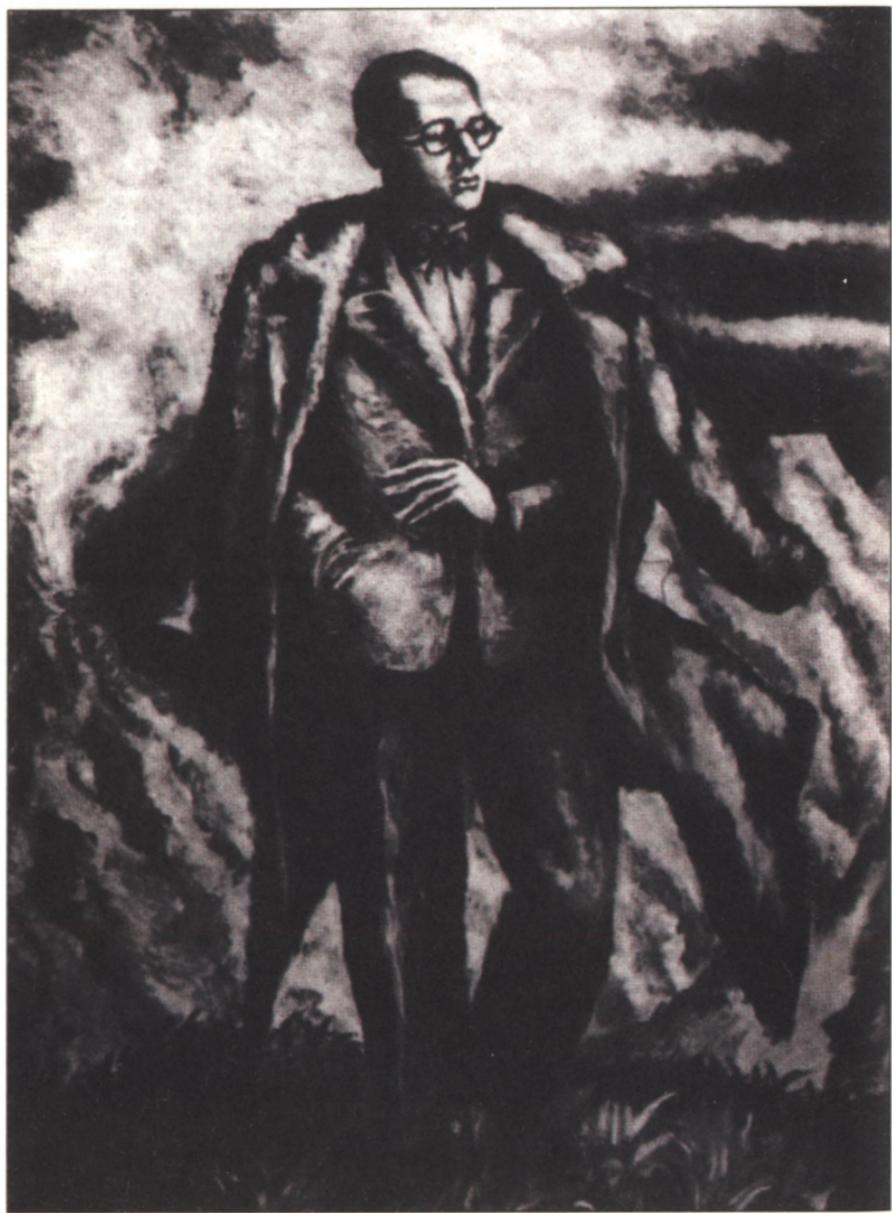
Tko tvoje riječi treba još?
Onaj što važe kruh i sol,
il onaj što računa više,
il onaj što u mrkloj noći
proglase buntovničke piše,
onaj što grozničav u duši
još trpi glad i žedi plam,
onaj što tamnice sve ruši,
il onaj što ih čuva sam?

Prepjev s ukrajinskoga – Dubravka Dorotić Sesar

JA SE VRAĆAM, UKRAJINO

Priredio Jevgenij Paščenko

B. Lasovs'kyj. Portret B. I. Antonyča, 1936.

ANTONYČEV POVRATAK

1.

Godine 1983. u Kijevu se održavao IX. međunarodni kongres slavista, prvi put u povijesti ukrajinske filologije XX. stoljeća. Odluka, donesena na prethodnom kongresu u Krakovu, bila je prihvaćena s oduševljenjem. Kijev, *zlatoglavi vitež stoljeća*, kako ga je veličao pjesnik Ryl's'kyj, dočekivao je svjetske znanstvenike u ruhu rujanskoga zlata svojih čuvenih parkova. Bilo je to vrijeme velike slavistike i velikih slavista.

Osim što su dolazili u grad zadubljen u svoju mitsku prošlost, istraživači su – ponajprije oni iz zapadnoga svijeta – poznavali i dramatičnu sudbinu ukrajinske kulture u kojoj su mnoga imena i pojmovi, posebice u doba režima pred njegovim neumitnim gašenjem, i dalje bila rigorozno zabranjivana. Znanstvenici su donosili u Kijev svoje darove – ono što se nije moglo ili se nije znalo govoriti u tadašnjoj ukrajinskoj filologiji. Takav je doprinos ostvarila i hrvatska delegacija. Jedan od njezinih predstavnika, Aleksandar Flaker, pročitao je referat, na prvi pogled posve čudan i neobičan – kako svojim sadržajem, tako i analitičkom metodom. Flaker je govorio o ukrajinskom pjesniku, gotovo nepoznatom u njegovoј domovini – o Bogdanu Igoru Antonyču. To ime tada nije bilo u sveučilišnim, a kamoli u školskim programama, niti u knjižnicama. O pjesniku su znali samo malobrojni, najčešće iz zapadnih ukrajinskih regija gdje se trudilo vratiti pisca njegovoј domovini.

Hrvatski slavist je izborom teme za svoj referat izražavao jednu osobinu tadašnje hrvatske ukrajinstike, koju je on i predstavljaо. To je bio izraz razumijevanja Ukrajine. Taj je referat bio više od inteligentnosti znanstvenika koji je poznavao prešutni zakon slavista: kada dolaziš u neku zemlju, treba u prvom redu govoriti o predmetu koji se neposredno odnosi na tu zemlju, što će imati osobit učinak i značenje. Hrvatski je znanstvenik, osim toga, bio dobro upućen u idejno-političke okolnosti u kojima je djelovala ukrajinska filologija.

I predmetom i analitičkim načinom Aleksandar Flaker donosio je nešto posve novo u ukrajinsku povijest književnosti. Na taj je način Bogdan Igor Antonyč, prešućivan u svojoj domovini, bio ne samo doveden u ukrajinsku sredinu nego i prikazan u svjetlu metode koja nije bila karakteristična za tadašnju ukrajinsku teoriju književnosti. Ta je metoda, međutim, bila poznata u znanstvenom svijetu kao zagrebačka škola istraživanja avangarde, koju je – kada se radilo o istočnoslavenskome prostoru – predvodio Aleksandar Flaker.

Sukladno predmetu analize – pjesništvu posve lišenu bilo kakve ideološke angažiranosti – Flaker je prikazao Antonyčevo stvaralaštvo preko stilskih osobina samo jedne pjesme promatrane kao metafora *život – putovanje*. Međutim, sagledavajući pjesmu u kontekstu europske avangardne književnosti, Flaker je govorio o ukrajinskoj književnoj avangardi. Taj termin nije bio omiljen u službenim ukrajinskim institucijama, a hrvatski ga je znanstvenik dokazivao i pokazivao na konkretnoj građi upravo ukrajinskog piscu.

S tribine međunarodnoga kongresa, u samom središtu Kijeva, hrvatski slavist svjetskoga glasa predstavljao je Ukrajini njegina umjetnika koji je zadovoljavao najviše kriterije europske avangarde. Flaker je to ostvario posve nenametljivo i bez bilo kakve senzacije. I taj njegov glas nije ostao nezapažen – upravo kod onih kojima je on uputio svoj rad. Tekst Aleksandra Flakera odmah je preveden na ukrajinski i objavljen u kijevskom *Vsesvitu*, jednom od najvažnijih i najčitanijih tadašnjih ukrajinskih časopisa, koji je jedini donosio prijevode iz inozemne književnosti, a težio je, prema dopuštenim normama, pratiti inozemnu ukrainistiku.

Da se ta *iskra* donešena iz Hrvatske (ovdje aludiramo na jednu Ševčenkova metaforu) nije ugasila, nego je ostala svjetlucati, da bi se zatim razgorjela - potvrđuje činjenica da je Flakerovo rasvjetljavanje opaženo i upamćeno, posebice u zapadnoj Ukrajini odakle je Antonyč rodom. Tek je krajem 1980-ih, kada je slobode bilo sve više, priređen zbornik o Antonyču, prvi takav u Ukrajini, a posvećen je godišnjici pjesnikove smrti. U knjigu je bio uključen i nezaobiljni tekst Aleksandra Flakera. Taj je tekst objavljen u Flakerovoj knjizi *Poetika osporavanja*, a donosimo ga i u ovom izdanju.

Antonyč se postupno, poslije dugoga prešućivanja, vraćao Ukrajini, kao što je sam pjesnik predvidio u jednoj pjesmi *Ja se vraćam, Ukrajinu*. Gledajući iz sadašnje perspektive, možemo još jednom konstatirati svu apsurdnost režima, posebice u stavu prema Ukrajini, njenoj kulturnoj baštini. Cijela sudbina pjesnika, njegov sasvim kratak život, bio je ispunjen očaranošću poezijom koju je opažao posvud kao da ne pušta u taj svijet političku brutalnost koja je već bубnjala totalitarnim režimima po Europi. Upravo oni će pronaći, opaziti pjesnika kažnjavajući ga - što sudbinom njegovog zavičaja, što stavom prema njegovoј ostavštini.

2.

Bogdan je rodom iz jedne regije ukrajinskih Karpata koja graniči s Poljskom, poznate kao Lemkivščyna, Lemkovyna. Ukrayinci toga kraja, Lemki, samo su jedan dio etničkoga mozaika zapadne Ukrajine. Bogdan je pripadao staležu koji je bio glavni potporanj i branitelj ukrajinskoga identiteta u tim regijama neprekidnih sukobljavanja slavenskih naroda, ponajprije poljsko-ukrajinskih natezanja. Njegov je otac bio svećenik grkokatoličke crkve, koja je već svojim nastankom izražavala težnju ukrajinske svijesti prema crkvenoj pomirbi, suživljenju s katoličkim okružjem. Ali uz nepokolebljivu obranu vlastitog identiteta. Upravo tako je doživljavao sebe budući pjesnik koji je kasnije govorio: *Usprkos razumu, vjerujem da je mjesec koji svjetli nad mojim rodnim selom drukčiji od mjeseca nad Parizom, Rimom, Varšavom ili Moskvom (...). Vjerujem u očinsku zemlju i u njezinu poeziju.* Doživljavanje sebe kao predstavnika bogate kulture zavičajne Lemkivštyne, ali i kao dio europskoga prostora, postat će jednom od vodilja njegove pjesničke svijesti. Međutim, upravo će rodni zavičaj biti, i bio je, mjestom političkih, religijskih sudara što će se odraziti na pjesnikovoj sudbini.

Antonyč je postajao jedan od vodećih ukrajinskih predstavnika umjetnosti riječi koja se kod njega razvijala postupno – od odgoja u kući do studija slavistike na Sveučilištu u Lavovu. On obogaćuje svoj ukrajinski pjesnički jezik – od rodnoga dijalekta preko Ševčenkova *Kobzara*, koji se diljem cijele Ukrajine doživljavao kao Sveti pismo ukrajinske književnosti, sve do svjetske klasičke. Upravo

je to bogatstvo mladi pjesnik izrazio u svojoj prvoj zbirci *Pozdrav životu* (1931) i u narednim djelima koja su otkrivala nešto novo u ukrajinskom pjesništvu. Osim povezanosti s tradicijom ukrajinske moderne, s poljskim i europskim pjesničkim kontinentom, Antonyč je izražavao i svjetonazor svojega zavičaja koji je bio bogat mitološkom simbolikom Karpata, još iz pretkršćanskih vremena.

O pjesnikovu duhovnome svijetu, o njegovu jezičnometajstorstvu govori se u mnogim istraživanjima, ali se također priznaje da još uvijek postoje nespoznati prostori piščeva svjetonazora. Prema zapažanjima istraživača, Bogdan Igor Antonyč jedan je od najzagonetnijih ukrajinskih pjesnika koji kao da je kodirao vlastite tajne u svojim *zašaranim prstenima*. U svemu tome pisac je tragaо za idealom imenovanim *Velika harmonija*, kako je naslovljena njegova zbirka, objavljena mnogo poslije smrti, koja je nastajala početkom 30-ih godina. Pjesme su odražavale tradiciju ukrajinske religioznomistične poezije. U njima se nazire čovjek XX. stoljeća koji osluškuje vrijeme, ispunjen spoznajom tragične zbilje u Europi i u njegovoj Ukrajini, kojom su već harale žestoke represije, a budućnost je već pripremala i nove patnje.

Antonyč kao da je bio svjestan kako ne može ostvariti *sunčanu vjeru u harmoniju duše*, ali je prema toj harmoniji neprekidno težio. Je li to bio i predosjećaj bliske smrti, koja ga je zatekla u punom procvatu talenta, je li ta smrt ciljano išla prema njemu da bi ga odnijela iz prostora i vremena osuđena na nemogućnost postizanja te harmonije? Dolazila je sa zapanjujućom upornošću: poslije operacije oslabljeni Bogdan Igor oboliјeva od upale pluća. Srce nije moglo izdržati i on umire u groznici 6. srpnja 1937. godine, u dvadeset osmoj godini života. Umro je uoči slavljenja prastarog blagdana Ivana Kupale, solsticija koji seže u duboku mitsku prošlost, s kojom je bilo povezano pjesništvo Bogdana Igora Antonyča, obasjano duhovnim suncem njegove Ukrajine koju je beskrajno štovao kao božanstvo.

Prijatelji su na rukama nosili njegov lijes prema Janivs'kome groblju u okolici Lavova.

Vrijeme od kojega ga je ogradiла smrt donosilo je Ukrajini događaje daleke od „velike harmonije“. U Lavov su ušli Sovjeti brišući ukrajinski nacionalni otpor, zatim nacistički režim sa sličnim

stavovima prema Ukrajini. Njegova je Lemkivščyna postala mjestom sudara i dioba. Poslije 1945. godine te su ukrajinske zemlje podijeljene između Poljske i Sovjeta, Ukrajinci Lemkivščyne doživljavali su progonstva sa svih strana. Lemkivščyna pod Sovjetima bila je administrativno rastrgana po takozvanim oblastima, što je vodilo prema postupnom gašenju bogate i osebujne kulture.

U sovjetskoj ideologiji pjesnika je zadesila sudba proroka kojeg je proganjala Judina zavist: prosovjetski pisci dokazivali su lojalnost režimu. Antonyč su optuživali u apolitičnosti, proglašen je religioznim mistikom, njegovo je ime ušlo u popis zabranjenih, njegov je grob bio zaboravljen, malo tko je znao za mjesto sahrane. Pisac je zauzeo svoje dostoјno mjesto samo u ukrajinskom iseljeništvu, što je pojačavalo zabrane njegova stvaralaštva u Ukrajini pod sovjetskim režimom.

Međutim, spomenuta metafora *Ševčenkove iskre* opet je dobila svoj izražaj. Antonyč je neugasivo živio u svijesti ljudi koji su gorjeli vatrom ukrajinskoga preporoda i koja se rasplamsala početkom 1960-ih. Mlada generacija pisaca koji će ući u povijest ukrajinske književnosti kao *šistdes'atnyky* nastojala je vratiti umjetnika Ukrajini. Prema uspomenama tadašnjega disidenta Igora Kalyneč'a, on je radeći u arhivama Lavova pronašao zabranjena Antonyčeva djela, iznosio ih je po noći, da bi ih onda s priateljima fotografirao, prepisivao i distribuirao od ruke do ruke. Godine 1964. u Lavovu je bila organizirana prva književna večer posvećena Antonyču, odlučeno je krenuti u potragu za njegovim grobom. Nije bilo lako jer su roditelji umrli, a šira je rodbina nastrandala u antiukrajinskim represijama. Konačno je bilo pronađeno mjesto na kojem nije bilo ništa, samo je rastao bagrem. Tamo je bio postavljen drveni križ – prema uspomeni na onaj koji je bio podignut pri sahrani. Godine 1967. izašlo je u sovjetskoj Ukrajini prvo izdanje djela Bogdana Igora Antonyča, koje je svjedočilo o lažnim optužbama pjesnika da je profašističkih nazora. Upravo je to izdanje dospjelo i u ruke Aleksandra Flakera. Međutim, sovjetska je represija ponovno harala Ukrajinom, mnogi su ukrajinski disidenti uhapšeni, zatočeni u logore, gdje se našao i Igor Kalyneč' i bezbroj drugih.

Ali opet je svjetlucala iskra sjećanja – sve do Zagreba, gdje je još 1964. godine naporima slavista, u prvoj redu Aleksandra Flakera i Antice Menac, na Filozofskom fakultetu pokrenut lektorat ukrajinskoga jezika, prvi i desetljećima jedini slučaj visokoškolske nastave ukrajinskoga na prostoru jugoistočne Europe. Bio je to i svojevrstan odjek solidarnosti s ukrajinskim nacionalnim preporodom. Upravo je na zagrebačkoj slavistici Antonyčev stvaralaštvo postalo predmet istraživanja u sklopu europske, pa tako i ukrajinske avangarde, što je demonstrirao Flaker na spomenutom kongresu u Kijevu. Godine 1989. taj je tekst uvršten u zbirku *Raspjevani knež proljeća. Riječ o Antonyču*, objavljenu u Lavovu prigodom 50. obljetnice pjesnikove smrti. Tom prigodom postavljena je spomen-ploča na zgradi u Lavovu gdje je živio pisac, a postavljena je i u njegovom zavičaju.

3.

Antonyč se vraćao ne samo u nacionalnu nego i svjetsku kulturnu baštinu novim izdanjima knjiga, novim prijevodima. Poticaj je dalo i obilježavanje 100. obljetnice piščeva rođenja u ozračju kojega je nastajao i ovaj hrvatski prijevod.

Na početku, s obzirom na problem prevođenja poezije s ukrajinskoga, planirali smo prirediti manji izbor kojim bi taj pisac bio predstavljen hrvatskoj javnosti. Međutim, pisac je sve više privlačio iznenađenjima svoga talenta upravo zahvaljujući sretnoj okolnosti: u posao su se uključili ljudi koji su imali sluha za poeziju, odnosno za Antonyčevu pjesništvo. Na taj se način postupno proširivao krug priredivača koji su nadopunjavali izbor novim prijedlozima.

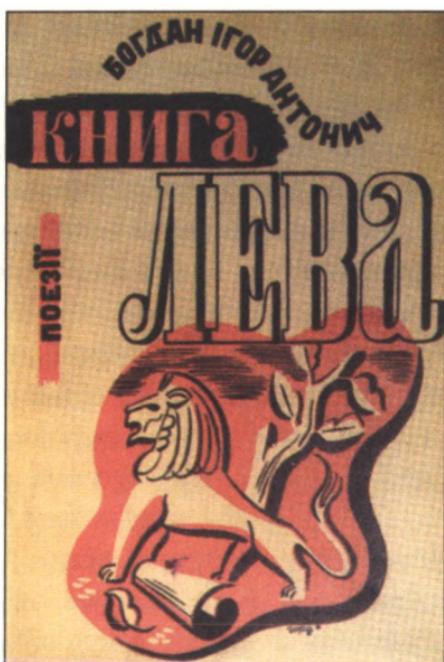
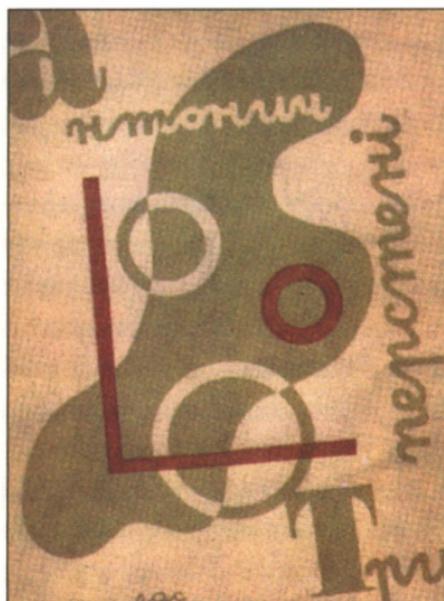
Antonyč je dobio novu interpretaciju u hrvatskoj slavistici, čime je nastavljeno osmišljavanje toga pisca koje je započeo Aleksandar Flaker. Posve je logično da je u knjigu uključen i taj početak – Flakerov tekst o Antonyču.

Problem ilustracija je nastajao sam po sebi jer je pjesnikov duhovni svijet toliko osebujan da je bilo problematično pronaći adekvatnu umjetničku građu. Zato je u konzultaciji s Lavovom (a knjiga je nastajala upravo u dinamičnim vezama na relaciji Zagreb – Lavov) odlučeno prenijeti neke radevine Antonyčeva suvremenika

i prijatelja Sv'atoslava Gordyns'koga, kao jednog od predstavnika ukrajinske avangarde toga doba. Stoga je u izdanje uključen i prilog mlade ukrajinske povjesničarke umjetnosti Hrystyne Beregovs'ke koja rasvjetjava kontekst prijateljevanja Antonyča i slikara Gorodyns'kog.

Ova knjiga ima i svoj završetak koji je nastao s obzirom na spomenutu relaciju Zagreb – Lavov. U nastajanju ideje, pripreme izdanja i njegovoga objavljivanja važnu je ulogu odigravao i krug pisaca-diplomata obitelji Lubkivs'kyj iz Lavova. Roman Lubkivs'kyj je pjesnik generacije *šisteds'atnyka*, jedan od urednika spomenute knjige o Antonyču iz 1989. godine, u koju je uključio i spomenuti Flakerov rad. Kada su prigodom Antonyčeve 100. obljetnice diljem svijeta objavljivani njegovi prijevodi, Roman Lubkivs'kyj je boravio u Zagrebu, gdje je ukrajinsko veleposlanstvo zastupao njegov sin Markijan Lubkuvs'kyj, diplomirani kroatist i diplomat. U tome je okružju nastajala ideja o hrvatskom izdanju prijevoda Antonyčevih pjesama.

Svojevrsno ozračje doživljavanja Hrvatske i njezine književnosti s ukrajinskoga gledišta predočava pjesma poznatoga suvremenog pjesnika Romana Lubkivs'kog koji je dočarao vlastitu viziju dolazaka u Hrvatsku i Zagreb pjesnika Bogdana Igora Antonyča. To je na neki način i slika dolaska pjesnika Hrvatskoj. Time je izražena jedna dubinska tradicija prijateljskoga stava Ukrajinaca prema Hrvatskoj i obrnuto, što potvrđuje i ovo izdanje kao poziv za daljnja uzajamna upoznavanja.

Naslovnice pjesničkih zbirki objavljenih za Antonyćeva života

BOGDAN IGOR ANTONYČ

Bogdan Igor Antonyč [Bohdan-Ihor Antonyč], jedan od najvećih ukrajinskih pjesnika, rođio se 5. listopada 1909. u selu Nowica (ukrajinski Novycja) ‘nedaleko općinskoga gradića Gorlice u današnjoj Poljskoj. Umro je 6. srpnja 1937. u Lavovu (ukrajinski L'viv) u današnjoj Ukrajini u svojoj 28-oj godini od posljedica upale slijepoga crijeva, odnosno od upale pluća. Gimnaziju je završio u Sanoku, a studij polonistike i slavistike na sveučilištu u Lavovu, gdje je objavio svoje zbirke pjesama – 1931. prvi sveščić „Pozdrav životu“ (Привітання життю), 1934. zbirku „Tri prstena“ (Три перстені) i 1936. zbirku „Knjiga Lava“ (Книга Лева). Posmrtno su mu, 1938., objavljene još dvije zbirke – „Zelena Evanđelja“ (Зелена Євангелія) i „Rotacije“ (Ротації). Uz niz publicističkih i književnoteorijskih članaka, književnih kritika i recenzija ostavio je neobjavljenu zbirku duhovne poezije „Veliki sklad“ (Велика гармонія) i nedovršeni roman „Na drugoj obali“ (На другому березі). Bio je suradnik ukrajinskoga književnog časopisa *Dažbog* i urednik časopisa *Karby*, prevodio je (npr. Rilkea, Vrchlickoga, G. Falkea), slikao, svirao violinu, komponirao.

Antonyčev bi životopis bio nepotpun bez bilješke o prostoru i vremenu u kojemu je živio i stvarao. Njegov zavičaj, brdoviti zakarpatski prostor u današnjoj jugoistočnoj Poljskoj – neposredno uz poljsko-ukrajinsko-slovačku tromeđu – bio je od davnina mjesto sukoba između različitih vlastodržaca, koji su mijenjali političke granice i činili spornim nacionalni identitet autohtonoga stanovništva. Ta današnja poljska Łemkowszczyzna u Malopoljskom vojvodstvu domovina je ukrajinske etničke podskupine Lemka, njihova povijesna Lemkivščyna, stoljećima raskršće putova i susretište različitih kultura – ukrajinske, poljske, židovske, armenske, njemačke..., a po mnogim izvorima i moguća prapostojbina Bijelih Hrvata. Osnovna etnička i

kulturna obilježja tom su kraju dali ukrajinski Lemki ili Lemci (koji se nazivaju i Rusinima) i Poljaci. I Antonyč je etnički bio Lemko, rođen u obitelji obrazovanoga grkokatoličkog svećenika. U to doba njegov je zavičaj pripadao zapadnoj Galiciji, pokrajini u Austro-Ugarskoj monarhiji. Galicija je bila jedini dio bivše Poljske (nakon njezine prve trodiobe 1772.) koji je imao relativnu kulturnu i političku slobodu, a glavni grad Lavov (njemački Lemberg, poljski Lwów) bio je i poljsko i ukrajinsko kulturno središte. U Lavovu je bilo moguće i političko djelovanje Ukrajinaca pa i stvaranje pokreta otpora izvan dosega vlasti carske Rusije, koja je u središnjoj i istočnoj Ukrajini zabranjivala i ukrajinski jezik.

Antonyč je kao dijete doživio dramatične posljedice I. svjetskoga rata, raspada Austro-Ugarske monarhije i podjele Galicije: rusku okupaciju Lavova 1914.–1915., bitku kod Gorlica u svibnju 1915., političko razbijanje Lemka krajem 1918. (kad su stvorene dvije kratkotrajne republike Lemka – jedna proruska u Florynki i jedna proukrajinska u Komańczi), formiranje Zapadnoukrajinske narodne republike krajem 1918. u istočnoj Galiciji, poljsko-ukrajinski rat 1918.–1919., vraćanje Lavova pod poljsku vlast i poljsko-ukrajinski vojni savez protiv boljševika, veliku poljsko-sovjetsku bitku za Lavov u kolovozu 1920. i mir u Rigi, nakon kojega je Lavov ostao u sastavu Poljske kao glavni grad Lavovskog vojvodstva i jedno od glavnih poljskih kulturnih središta. Stalna su mu opasnost bile težnje Ukrajinaca iz obiju država – poljske i sovjetske – za ujedinjenjem i neovisnošću. Antonyč nije doživio napad Njemačke na Poljsku i njemačku opsadu Lavova u rujnu 1939., kao ni sporazum između Hitlera i Staljina i stvaranje sovjetske Ukrajine. Umro je dvije godine prije tih i kasnijih dramatičnih događaja, postavši nepočutan i sovjetskim vlastima.

Antonyč je studirao na sveučilištu Jana Kazimira u Lavovu od 1928. do 1933., kad je stekao naslov magistra filozofije. Grad je tada pripadao poljskom dijelu Galicije pa je Antonyč studirao na poljskom jeziku, koji je od još od 1867. godine bio nastavni jezik na sveučilištu (od 1786. do 1805. austrijske su vlasti dopustile nastavu i na ukrajinskom jeziku, ali je on iza 1817., zajedno s poljskim, potisnut

uslijed opće germanizacije). Kao student profesora M. Gärtnera (jezikoslovje) i J. Kleinera (povijest književnosti) bio je izvrstan poznavatelj poljskoga jezika i književnosti, školovan u poljskoj kulturnoj tradiciji. Unatoč toj činjenici njegov je izbor u književnom stvaranju bio i ostao materinski ukrajinski, na kojem je pisao i na koji je prevodio. Postavši jednim od vođa kulturnih zbivanja i pokretača političkih previranja u Lavovu, nije se priklonio ni jednoj struji koja je ignorirala ili negirala autohtono ukrajinstvo njegova kulturno, nacionalno i religijski šarolikoga zavičaja. Taj mu je izbor donio službenu zabranu – sve do 60-ih godina, od kada njegovo pjesništvo počinje značajno utjecati na suvremenu ukrajinsku poetiku.

Opće mjesto u Antonyčevoj poeziji je lemkovština; lemkovski se ruralni motivi s jedne strane prožimaju s poganskom metaforikom i kozmičkom simbolikom, a s druge se strane suprotstavljaju urbanoj šumi tehničkih postignuća koja prijete razaranjem međuljudskih odnosa i dubokom ljudskom usamljenošću. Antonyčev se svijet kreće u živoj igri boja i zvukova, u vječnom skladu između čovjeka i prirode, čovjeka i svemira. Njegove slike i simboli prelamaju se na rubu fantastike i nadrealizma, stvarajući čudesnu atmosferu i neponovljiv doživljaj. Filozofska i religiozna lirika mitske lemkovske provenijencije doživljava u njegovoј poeziji epske uzlete i osebujnu poetsku nadgradnju koja se ne pripisuje samo iznimnon pjesničkom talentu nego i utjecajima Hajjama, Whitmana, D'Annunzija. Sam sebe Antonyč smješta među baštinike Ševčenkove poetike.

Antonyč je pokopan u Lavovu, na Janovskom groblju, a na kući u kojoj je živio (u Gorodockoj ulici 50) postavljena mu je spomen-ploča 1989. godine. Spomenik lemkovskom *pjesniku života* podignut je i u Nowici kraj grkokatoličke kapelice posvećene Uznesenju Blažene Djevice Marije, koja je do danas hodočasničko mjesto na kojem se svake godine 28. kolovoza okuplja mnoštvo Lemka iz bliže i daljnje okolice. Tako se prešućenu pjesniku više nego simbolično vraća dug za stihove u kojima živi duh Lemka i njihov mitski svijet.

Prepjevi Antonyćeve poezije:

Zanimanje za Antonyča u Poljskoj je pobudila tek njegova zbarka *Księga Łwa* (Varšava, 1981) u prepjevima niza poljskih prevoditelja. Povodom 100-te obljetnice Antonyćeva rođenja Poljak Z. Lewicki prepjevao je na ruski cijeli njegov pjesnički opus (Lavov 2009.) i tako upotpunio izvrsne ruske prepjeve A. Pustogarova, E. Vitkovskoga, V. Jas'kova i drugih. Istim su povodom 2009. objavljeni i prvi češki prepjevi T. Vašuta, J. Kabičeka i drugih u zbirci *Zelené evangelium*. U knjizi *Square of Angels* (Ann Arbor, 1977) objavljen je izbor Antonyćevih pjesama u engleskim prepjevima M. Rudmana i P. Nemsera s Bogdanom Bojčukom. Pod naslovom *Der Klang von Sonnenklarinetten: Drei Lyriker der ukrainischen Moderne* objavljen je 2008. u Zürichu *džepni* izbor (65 pjesama) iz poezije trojice ukrajinskih pjesnika – Tyčne, Ryl's'koga i Antonyča – u prijevodu Adriana Wannera, prvi na njemačkom jeziku. Pojedinačni prepjevi na drugim jezicima objavljeni su u različitim književnim časopisima i drugim publikacijama. Hrvatski je jedan od malobrojnih jezika na kojem se ovdje prvi put pojavljuju prepjevi Antonyćeve poezije.

Aleksandar Flaker

OD TALJIGA ŽIVOTA DO VELIKOG PUTOVANJA

Ukrajinski pjesnik na stilskom razmeđu

Bogdan-Igor Antonyč

VELYKA PODOROŽ

Vybyrajušja v daleku podorož, i rož ne dast' meni
nihto,

Nad stancijnym gamorom, mov abažur, naloženyj
skleppinnja luk.

Navkrugy bajduži oči i obojatni postati neznani,
i kožna s nyh svij klunok maje, i kožna z nyh nese
žyttja svojogo v'juk.

Zi soboju tugu zaberu svoju ta radist' v čemodani.

Ta ne znaju, de pojedu razom z siroju jurboju tyh ljudej,
de nas potjag zaveze gojdajučy, nemov malyh ditej v
kolysci.

Sribni rejky-špagy, vbyti v obrij, pojizd-kin' v jarmi
zaliznyh šlej.

Synja daleč hylt'sja nad namy i sonce nam podast'
na neba mysci.

A konduktor, nače nič, suvoryj prýde iz povagoju v kupe

i kaže nam opravdaty do isnuvannja pravo ta naš let.

Na banal'nyh licjah pasažyrov čuduvannja navkrugy
tupe.

ja podam todi jomu svoje bez ljaku serce jak bilet.

Kožnyj den' do lancjuga mandrivki raz u raz nam
dodaje po lancji.

ta darma, darma starajusja píznaty, de kinec' jomu
i koly, koly naš pojizd stane, do ostann'oji dojide
stanciji
ta spokijno skrynu neba z peremučenyh plečej zdijmu.

Bogdan-Igor Antonyč, *Pisnja pro neznyščennist' materiji*, Kyjiv, 1967, str. 111.

(Spremam se na daleko putovanje, i ruža mi neće dati nitko,/ i ne želim ni od koga ništa, i već me ništa/ ne plaši, premda u oči ljubomorene viri svjetiljaka sto,/ što u bijelom kolodvoru oprezno gledaju kroz žutih stakala cvikere.//

Nad staničnu vrevu, poput sjenila, položen je svoda luk./ Okolo su bezosjećajne oči i ravnodušni likovi neznani,/ i svaki od njih svoj zavežljaj ima, i svaki od njih nosi života svojega vreću./ Sa sobom ču tugu svoju i radost ponijeti u kovčegu.//

I ne znam kamo ču otpotovati zajedno sa sivom gomilom tih ljudi,/ kamo će nas vlak odvesti, njišući poput dječice u kolijevci./ Srebrne tračnice-sablje zabijene u obzorje, vlak-konj u jarmu željeznih uzda./ Modra daljina naginje se nad nama i sunce će nam pružiti u zdjeli neba.// A kondukter, poput noći, surov će doći s ozbiljnošću u kupe/ i naredit će nam da pravdamo pravo na opstanak i naš lijet./ Na banalnim licima putnika naokolo je čuđenje tupo,/ ja ču pak tada pružiti mu bez straha svoje srce mjesto karte.//

Svaki dan u lanac putovanja jednu po jednu dodaje kariku,/ i uzalud, uzalud nastojim saznati gdje mu je kraj i kada će, kada naš vlak stati, na posljednju stići postaju/ i mirno ču škrinju neba s izmučenih ramena skinuti.)

Pjesma ukrajinskog pjesnika s Karpatâ, Igora-Bogdana Antoniča, ušla je u prvu njegovu zbirku objavljenu 1931. u Lavovu pod naslovom *Pozdrav životu (Pryvitannja žytja)* i pripada, zapravo, mladenačkoj lirici jednoga od najzanimljivijih ukrajinskih pjesnika razdoblja koje uvjetno zovemo »međuratnim«. Ne upuštajući se u rasprave o Antoničevu mjestu u ukrajinskoj književnosti, a napose mimoilazeći pitanja o njegovoj ideološkoj poziciji na koja je tako

uvjerljivo odgovorio Dmitro Pavličko u predgovoru zbirke iz koje smo citirali *Veliko putovanje*, mi ćemo ovdje pokušati raspravljati o pitanju pripadnosti te pjesme modelu ili modelima što ih poznajemo iz drugih, uglavnom slavenskih književnosti i istaknuti neke osobujnosti stilskih značajki teksta.

Veliko putovanje tekst je ostvaren u dva plana: realnom i metaforičkom, pri čemu je realni plan zapravo *realizacija metafore* koja se temelji na poredbi život – putovanje. Realni se plan teksta razvija na motivima koji su vezani za putovanje željeznicom, pa po tome ovaj tekst možemo svrstati među tekstove koje smo nazvali »željezničkom poezijom«, a koji u europskom pjesništvu traju od Nervalove anticipacije »kinetiziranoga« pejzaža, viđenoga kroz prozor tadašnje kočije u pjesmi *Buđenje u kolima* (*Le Réveil en voiture*, 1832).¹ Najrazvijeniji je oblik »željezničke poezije«, vidjeli smo, upravo onaj model u kojem je pejzaž viđen »kroz prozor vagona«, što dopušta njegovu kinetizaciju i predočivanje odjelitoga kao cjelovitoga, odnosno cjelovitosti kao niza (viđenih) fragmenata. Takav je model obično građen i na ritmičkim osobinama koje onomatopejski oponašaju jednoličnost ritma mehaničkoga sredstva kretanja. U biti je polazište takvoga modela impresionističko. Poznajemo ga od Bjelogu u ruskoj poeziji u paradigmatskom obliku teksta *Kroz prozor vagona* (*Iz okna vagona*, 1908), kod Kosovela u slovenskoj poeziji dvadesetih godina, napose u tekstu *Potovanje*, s motivom odlaženja vlakom, a i u hrvatskoj, Cesarićevoj poeziji (također dvadesetih godina) – u tekstu *Željeznicom*, s osjećajem bezizlaznosti (životnoga) kretanja. Od Bjelogu u ruskoj poeziji vodi linija prema izrazito avangardnom simultanizmu tekstova Davida Burljuka koji su već okarakterizirani kao »željeznička poezija (Burljukov specijalitet)«,² a avangardnoga je porijekla i sjećanje na putovanje vlakom kroz Kavkaz, s viđenjem »kroz prozor vagona« u pjesmi Volodimira Sosjure *Kavkaž* (1923):

---

1 C. Pichois, *Littérature et Progrès, Vitesse et vision du monde*, Neuchâtel, 1973, str. 11-12.

2 V. Markov, *Russian Futurism. A History*, Berkeley and Los Angeles, 1968, str. 175.

*Mov na ekrani, tam iz krygi gobeleny
i v tumanu vstajut' Mingreliji lany, –
to na vikni moroz, i aromat verbeny
zdajet'sja ne takym solodkym i micnym.*

(Kao na ekranu, tamo su od leda gobleni / i u magli se dižu mingrelijske njive,– / na prozoru je mraz, i aroma sporiša / ne čini se tako slatkom i jakom / V. Sosjura, *Kalyna nad vodoju*, Kyjiv, 1968, str. 45.)

U pjesmi ukrajinskoga pjesnika dvadesetih godina valja primijetiti ne samo poredbu viđenja kroz prozor vagona« s filmom nego i čežnju za egzotičnim globalnim prostorima »otoka Jave« koje možemo asocijativno povezati sa »Sumatrom« Crnjanskoga!

Erotski je susret s čežnjom za »drugim mjestima« i »drugim obalama« (inje snjatsja berega), koja kao da nagovještava Blokovu poetiku, temeljni motiv kronološki najranijega ruskog teksta U željeznici (Na železnoj doroje, 1859. ili 1860.) prethodnika impresionizma Feta, a impresionističku žanr-sličicu rastanka na željezničkoj stanici naći ćemo i u ukrajinskom tekstu Sosjurinu iz 1923.:

*Til'ky oči, tryvožni i sini,
plač žinočjj... ozera... plesk ...
I tak čitko na biliy hustyni
temi litery: V. i S.*

(Samo oči, plahe i plave, / ženski plač ... jezera... pljusak ... / I tako čitko na bijelom rupcu / tamna slova: V. i S. / Cit. djelo, str. 41)

Avangardni model semantičkih pomaka, s kolodvorom kao početkom kretanja, pojavljuje se u Pasternaka, počevši od *Kolodvora* (*Vokzal*, 1913), a motive kolodvora kao arhitektonske cjeline sprezao je s umiranjem glazbe Osip Mandelštam u *Koncertu na kolodvoru* (1921). Katastrofične ćemo pak oblike »željezničke poezije« naći u poredbi *Opažanja u spavaćim kolima* (*Spostrzeżenia w wagonie sypialnym*, u

zbirci *Biblia cyganska*, 1933) s košmarnim snom u poljskom pjesništvu Juliana Tuwima, a katastrofistički će motive s velegradskoga kolodvora iskoristiti i prvi Mandelštamov poljski prevoditelj Jozef Czechowicz.

Antonić u svome *Velikom putovanju* ne slijedi nijedan spomenuti model, premda njegov tekst očituje neke dodirne točke s pojedinim motivima »željezničke poezije«. Realni plan teksta očituje tri prepoznatljiva dijela. U prve dvije strofe pojavljuju se motivi kolodvora, s motivima arhitektonske konstrukcije i kretanjem gomile, središnja strofa sadrži motive kretanja i viđenje svijeta u kretanju, premda motrilište nije označeno, završne pak dvije strofe, odnosno posebno četvrta strofa, »smještene su« unutar vagona, s motivom domjeovskog pogleda na suputnike. Taj domjeovski pogled na »banalna lica« suputnika, koji možemo asocirati s Pasternakovim viđenjem suputnika (»no ljudi v brelokah vysoko brjuzglivy«, u pjesmi koja počinje »Sestra moja-žizn' ...«, usp.: B. Pasternak, *Stihotvoreniya i poemy*, Moskva-Leningrad, 1965, str. 112), karakterističan je zato što Antonić njime zatvara potku cijele pjesme što je čini motiv otuđenja lirskoga subjekta od ljudi. Otuđenost na relaciji ja ↔ oni prolazi gotovo kroz cijelu pjesmu: od prve strofe u kojoj se s pjesnikom nitko ne opršta, preko druge u kojoj, doduše, postoji trenutak identifikacije s ravnodušnim likovima na kolodvoru, i treće u kojoj se razvija motiv »sive gomile«, do tupog čuđenja u pretposljednjoj strofi, iza koje slijedi motiv »posljednje stanice«. Namjerno smo istakli trenutak identifikacije: lirski subjekt nije romantičan, ne suprotstavlja se gomili i ne prezire je, od nje je otuđen, ali je njezin dio, i ono što ga bitno odvaja jest gesta u kojoj srce zamjenjuje željezničku kartu, a označuje pjesnikovo *pravo* na »veliko putovanje«.

Ni ritmičkim osobinama ne podsjeća Antonićeva pjesma na modele u kojima se oponaša ritam vlaka: njegov otežali devetnaesterac koji se približava proznom ritmu, ne konotira s brzinom vlaka, nego je, u biti, elegično ravnodušan i smiren u očekivanju kretanja na »veliko putovanje«. Njegov vlak sasvim je različit od jurećih spavačih kola Tuwimovih, premda je i tu razvijen motiv smrti, odnosno života do »posljednje stanice«.

Dakako, Antonićev tekst, da ponovimo, čitamo ponajprije kao veliku razvijenu metaforu koja se temelji na poredbi život – putovanje. Bit će da se prvotna takva metafora, u antičkim književnostima, temeljila na poredbi život – plovidba, i takvu metaforu poznajemo i u starijoj i novijoj hrvatskoj poeziji; navigacijsku metaforiku¹ poznaje i avangarda: Ujević (*Oproštaj*), Kosovel u Slovenaca (*Velika Nada*),² a kao motive naći ćemo je i u Majakovskoga i Krleže – unutar avangarde ona redovno znači *Aufbruch*, kretanje prema »novome«, i vezuje se za optimalnu projekciju u budućnost. Antonićev tekst kao da se takvoj projekciji suprotstavlja: projicirana je – smrt.

Međutim, postoji i drugi model teksta koji se temelji na poredbi život – putovanje, s kopnenim putovanjem. Naći ćemo ga u ruskoj književnosti u poznatom tekstu *Taljige života* (*Telegra žizni*, 1823) Aleksandra Puškina. Taj je tekst klasično jasan: život je uspoređen s putovanjem koje ima svoje jutro, podne i veče, izražen je i odnos čovjeka (lirska je subjekt kolektivan: mi) prema životu – pun snage ujutro, usporen u podne, dremljiv uvečer. Značajno je, ipak, da i Puškinov tekst ima realni plan: kočijaša i, bar označeni (»I kosogory i ovragi...«), pejzaž. A osim toga, i u Puškinovu tekstu smrt je samo neminovan završetak života, premda se njegov čovjek-putnik tog završetka, za razliku od Antonićeva subjekta – plaši. Za Puškinov model vezuje Antonića i metafora »breme života« koja se u realnom planu realizira u »zavežljajima« i »vrećama života« što ih nose putnici na kolodvoru, nošenju »tuge i radostik« u kovčegu, kada se radi o lirskom subjektu, i u mirnom skidanju »nebeske škrinje s izmučenih ramena« u završnom stihu. Život je, za Antonića, dakle, opterećeno putovanje.

Metaforički, za Antonićev tekst bitan plan očito je romantičarskoga porijekla. Nimalo slučajno, u istoj zbirci nalazimo Antonićeve stilizacije engleskih »navigacijskih« motiva (*Balada o kapetanovaoj sjeni – Balada pro tin' kapitana*) koje je, kao »novotarske« – za ukrajinsku poeziju – ocijenio Dmitro Pavličko (usp. predgovor, str. 19), a u tekstu *Romantizam* (*Romantizm*) spominje se ne samo Byron nego i motiv smrti u *Wertheru*:

1 Usp.: I. Slamnig, *Kontinuitet evropske metaforike u hrvatskoj književnosti*, »Umjetnost riječi«, X, br. 1-2, 1966, str. 54-56.

2 Usp. poglavje *Avangarda i romantizam*.

*V gorodi v temnu nič samitnyj Verter
na žir vazí sam važit' svit i serce
svoje i sumuje, ščo žive, ne vmer šče.
O ty, pokrovo hvoryb serc', smerte!*

(U gradu u tamnoj noći osamljeni Werther / na zvjezdanoj vagi
važe svijet i srce / svoje i žali što živi, nije još umro. / O ti, utočište
bolesnih srdaca, smrti ! Str. 80)

Motivi te strofe podudarni su s motivima metaforičkoga plana Velikog putovanja, pa se Antonićev »željeznički« tekst može shvatiti kao replika na vlastito shvaćanje romantizma, odnosno verterijanstva. Naime, ako Antonićev Werther očituje dilematičnost (motiv vaganja) i samoubilački nagon, ekstatično se obraćajući smrti kao utočištu, onda je Antonićev lirska subjekt u Velikom putovanju spremna svoje osamljeno životno putovanje do kraja – bez ekstaze i bez dilema. U Antonićevu tekstu nema romantičarske pobune protiv života ni suicidalnih motiva koji su karakterizirali njegova suvremenika Majakovskoga, a nema ni ekspresionističke ekstaze.

Antonićev izbor »željezničkog« modela u izricanju odnosa prema životu i smrti kao posljednjoj životnoj stanici nije slučajan. Krajem dvadesetih i početkom tridesetih godina našega stoljeća vlak više nije znak suvremene tehničke civilizacije: njegovi ritmovi su od Bjeloga do Cesarića monoton, a u kasnoga Mandelštama kolodvor ima drukčije značenje nego u ranoga Pasternaka. Već oko 1909. pojavili su se tekstovi s tematikom aviona, koje je programatski razvijao talijanski futurizam (Marinettijeva *aeropoesia*) i ruska avangarda (Vasilij Kamenski)¹, a avijatičarski as pojavljuje se i u hrvatskoj književnosti – kao dramski lik Vojnovićeve »kinematografične« drame *Gospoda sa sunčokretom* već 1912. godine.² Avijatičke motive nalazimo i u prvoj Antonićevoj zbirci, ali *Putovanje avionom (Podorož litakom)*, zasnovano na usporedbi aviona s konjem, završava tragično – ispadanjem srca »iz ruku na zemlju«, a sonet *Orao i avion (Orel i litak)* zatvara refleksivna tercina:

1 Usp.: F. Ph. Ingold, *Literatur und Aviatik*, Suhrkamp, 1980.

2 Usp. V. Flaker, *Stilske značajke Vojnovićeve »Gospode sa sunčokretom«*, »Republika«, XXXVI, br. 9, 1980, str. 826.

*I nad nizy zryvajemosja zli,
ne znajući, što možna vid zemli
vtekty hyš inodi - ta tut na nij.*

(I od nizine se otkidamo zle, / ne znajući da se od zemlje može / pobjeći samo katkada — i to tu na njoj. Str. 56)

Već je u pjesmi iz 1922. Rainer Maria Rilke opominjao dječake da ne očituju svoju hrabrost u brzini¹ i pokušajima letenja jer:

*Alles das Eilende
wird schon vorüber sein;
denn das Verweilende weiht uns ein.*

(Sve što juri / već će proći, / jer nas tek opstojnost / posvećuje).¹

Antonić, uostalom, u svome *Fluggedichtu* Rilkeov srodnik, poznat je i kao Rilkeov prevoditelj. Da ipak nije posrijedi samo oponašanje Rilkea, posvjedočit će nam niz tekstova ukrajinskoga pjesnika u kojima upravo na kozmičkim motivima (npr. Stratosfera, u istoj zbirci) očituje svoju privrženost zemljii i zemaljskome, pa te pjesme, u biti, ulaze u suodnos s kozmizmom avangarde, ali kao njegova opozicija! Motivi sindroma koji nazivamo civilizacijom 20. stoljeća neodoljivo privlače već mladoga Antonića, ali pretežno su to motivi zemaljske tjelesnosti: sporta, koje nalazimo i u ruskoj poeziji od Mandelštama do Zabolockoga, ali i u Poljaka Wierzynskog, kojega je zbirku Laur olimpijski (1927) Antonić jamačno poznavao – kao što su obojica poznavali i Whitmanov vitalizam.

Vratimo li se sada *Velikom putovanju* i pokušamo li prići tom tekstu s gledišta stilskih osobina avangardne poezije, obratit ćemo pažnju na sljedeće značajke Antonićeve poetike. Najprije će nam pasti u oči neki elementi zvukovne organizacije stiha, očiti osobito u prvoj strofi: u približavanju leksema po zvučanju, ali bez vrijednosti unutrašnje rime, u igri riječi *podorož-rož* zatim u nizu negacija s vrijednošću aliteracija (*ni – ničogo – niščo*), osobito pak u smisao bezvrijednom, ali aliteraciji podređenom sklopu *zaziraje zazdrisno*,

¹ Rilkeovu pjesmu citiramo iz male antologije njemačkog *Flug-und Flug-zuegggedichte*, koja čini završni dio citirane Ingoldove knjige (vidjeti str. 399).

što već upućuje na intencionalno remećenje tradicionalne harmonije stiha, ali posve odgovara disharmoniji predočivanja svijeta, pa za ovaj tekst nismo skloni do kraja prihvatići kritičke primjedbe na račun »neiskusnog« pjesnika koje je, citirajući na disharmoničnim aliteracijama zasnovanu *Ludu ribu* (*Boževil'na ryba*), izrekao majstor ukrajinskoga soneta Pavličko (usp. cit. zbirku, str. 12-14), nego čemo radije istaknuti avangardna polazišta Antoničeve poetike.

Drugi sloj poetike *Velikoga putovanja*, koji je jamačno inspiriran avangardom – njezina je likovnost koja također ne prožima cijeli tekst nego se pojavljuje, zapravo, sporadično. Ponajprije se ta likovnost očituje u oblikovanju kolodvora, sa stotinama svjetiljki koje u *bijelom* kolodvoru »gleđaju kroz žutih stakala cvikere«, a zatim i u usporedbi svoda kolodvorske hale sa sjenilom (kućne) lampe. Otuđenost lirskoga subjekta postignuta je očuđenjem i *posrednim* viđenjem urbane arhitektonske cjeline, pa se, čitajući prve dvije strofe Antoničeva teksta, ne možemo oteti asocijaciji s portretom ukrajinskoga avangardnog pjesnika Mihajla Semenka što ga je 1929. izradio ukrajinski slikar Anatol Petricki, a na kojemu je Semenkova lik gledan kroz prozor kavane, dakle »kroz staklo« posredno.¹ Osobito je pak značajno likovno viđenje vlaka u trećoj strofi. Nasuprot bezličnoj, *sivoj* gomili koja u vlaku nalikuje dječici u kolijevci, vlak je u kretanju viđen na *srebrnim* tračnicama, zabijenim u horizont na pozadini *modrih* daljina, a vremenska dinamika već dopušta viđenje buduće zore kao sunca, pruženoga u zdjeli. Boje i linije dominiraju dvama stihovima te strofe i ta središnja strofa zapravo je jedina koja remeti temeljni tonalitet monotonije i otuđenosti životnoga putovanja. Približavanje poezije slikarstvu, tako karakteristično za europsku avangardu, i očito u grafizmu prve pjesme (*Jesen – Osin'*) u ciklusu *Vitraži i pejzaži*, kojemu pripada i naš tekst – a cijeli je ciklus označen dvama pojmovima što dolaze iz slikarstva! – i ovdje je došlo nenadano do izražaja. Pri tome ne valja smetnuti s uma da ni vlak ovdje nije usporen tradicionalno sa zmijom ili ognjenim zmajem kao u europskim književnostima od Jeana Tisseura (*La Locomotive*, 1847)² do Ivana Gorana Kovačića,

1 Slika se nalazi u Državnom muzeju ukrajinskog slikarstva USSR u Kijevu. Reprodukciju vidi u: *Anatol' Petryc'kyj*, Kyiv, 1968, ilustr. 21.

2 Usp.: C. Pichois, cit. djelo, str. 17.

niti suprotstavljen konju kao u Jesenjina ili Krleže (*Suton na postaji malog provincijalnog grada*, 1931), nego se u trećem stihu treće strofe slijeva s likom zauzdanoga i ujarmlijenoga konja unutar realizirane metafore vlak – konj. Antoničev konj, međutim, nije provincijsko kljuse, nego, time što se tračnice uspoređuju sa sabljama, dobiva attribute viteštva. Valjalo bi, također, upozoriti na metaforu »zdjela neba« koja, kao i usporedba kolodvorskoga svoda sa sjenilom, dakle također predmetom kućne svakodnevne upotrebe, približava »sliku« recipijentu, pripitomljuje ju, i tako smiruje ekstatičnost koja se načas pojavila i – nestala.

Tek poslije tog smirenja može se, u četvrtoj strofi, pojaviti, usporeden s noću, konduktér koji traži da se pravda životno putovanje. Konduktér »vlaka života« i jest i nije alegorija smrti; zapravo je to Antoničeva varijanta »Nepoznatog Nekog« koji ravna ljudskim sudbinama, kao što smo to istakli već na sofijskom slavističkom kongresu, jednako kod »kubo-futurista« Majakovskog i »ekspresionista« Krleže.¹ Snage koje ravnaju ljudima u takvom pjesničkom modelu po pravilu se ne spoznaju, pa prema tome ne identificiraju, ali se njima pjesnik, pomoću simbola, ne približuje, niti ih nastoji doseći. Druga zbilja koju su u strukturama svoje poezije nastojali »postići« simbolisti u ovom pjesničkom modelu – ne postoji. Simbole zamjenjuju alegorije: konduktér i (pjesnikovo) srce kao pravdanje života.

I upravo se ovdje Antonić možda najviše približava temeljima avangardne poetike. Njegov je svijet *monističan*. On ne postavlja verterovska »romantična« pitanja i postavljanje pitanja o kraju života za nj je uzaludno, bezvrijedno i (ukr. *darma* znači i »neka ga«, »baš me briga«²), pa njegov lirski subjekt, pri pomisli na smrt, projicira u budućnost mirno i lagano skidanje »škrinje neba«, pri čemu i ta metafora tradicionalno »uzvišeno« nebo približava predmetu domaće upotrebe (usp. ukr. poslovicu *Dobra gospodynja, koly povna skrynya*³), »pripitomljujući« ga i oduzimajući mu transcendentalnu vrijednost. Tako, zapravo, Antoničev tekst i nije tekst o smrti, nego o životu

1 Usp.: *Nepoznat Netko*, u: A. Flaker, *Književne poredbe*, Zagreb, 1968, str. 457-484.

2 Usp.: B. D. Grinčenko, *Slavar' ukrainskogo jazyka*, I, Kiev, 1907, str. 358.

3 Usp.: cit. djelo, IV, Kiev, 1909, str. 143.

otuđena i osamljena čovjeka unutar »sive« ljudske gomile i suvremene civilizacije.

Napomenuli smo kako Antoničev tekst pripada prvoj njegovoј pjesničkoј zbirci, zapravo počecima njegova pjesničkoga putovanja. Znamo: u pjesnika će biti pokušaja razvijanja »religijskih motiva« (Pavličko, str. 23), često na temeljima ruralne naivne slikovitosti koju u ruskoј poeziji poznajemo u Jesenjina, a u hrvatskoј u Antoničeva suvremenika Tadijanovića, pa ako je na Božić (Rizdvo, u zbirci *Try persteni*, 1934) Antoniću »U Marijinu dlanu / mjesec – zlatni grah« (str. 161), onda je Tadijanoviću 1931. godine

»Jutarnja zvijezda o nebo pribodena:
Pozlaćen orah viseć na božićnom drvcu.«

(D. Tadijanović, *Blagdan žetve*, Zagreb, 1956, str. 187)

Dakako, pojava takvih motiva ne osporava opći monizam Antoničeve filozofsko-refleksivne lirike koja svoj uspon doživljuje sredinom tridesetih godina, pa nije slučajno Pavličko, uređujući reprezentativan izbor iz poezije zanemarivanoga pjesnika s Karpata, tu knjigu naslovio prema jednom tekstu iz *Knjige Lava* (*Knyga Leva*, 1936) – *Pjesma o neuništivosti materije* (*Pisnja pro neznyščennist' materji*). I taj tekst govori o smrti, i taj je tekst usporediv s tekstovima hrvatskoga pjesništva u kojima je riječ o neuništivosti (pjesnikove) materije, kao u mladoga Tadijanovića (*Kad umrem*, 1923), koji se poslije smrti pretvara u »bor viti, zeleni« (str. 50), pa dalje razvija svoju metamorfozu u cijelu scenu iz prirode, ili, kasnije, u Cesarića koji u poznatom tekstu *Kad budem trava* (*Lirika*, 1931) razvija naslovni motiv:

»Ljuljat će se u travama veselim,
Mjesečinom i suncem poliven,
Rasitnjen i dobro skriven.«

(D. Cesarić, *Pjesme. Memoarska proza*, Zagreb, 1976, str. 40)

Antonić u svojim metamorfozama ide dalje: sahranjen pod *paporoti kvitom* (»paprata cvjetom«), pretvara se u ugljen, pa kad ugljen procvate »crnim cvijećem«, rudari će odzvanjati u njegovu srcu pijucima u rudniku (str. 207).

Pjesnički tradicionalan, zapravo predromantičarski motiv »zagrobnog života« u poeziji se našega stoljeća materijalizira. U avangardnom pjesništvu Vladimira Majakovskoga on se pojavljuje u znaku optimalne projekcije u budućnost čovječanstva i resemantizacijom uskrsnuća u znaku znanstvene civilizacije (poema *O tome – Pro eto*); u poeziji koja napušta avangardnu poetiku, a ovamo valja ubrojiti i Antonića s početka tridesetih godina, taj se tradicionalni model »posmrtnosti« osporava njegovim prizemljivanjem, kao u *Velikom putovanju*, ili realizacijom metafore pretvaranja u »prah i pepeo« i njezinim razvijanjem na materijalnoj, biološkoj razini, pri čemu Antonićevu *Pjesmu o neuništivosti materije* možemo dovesti u neposrednu vezu s realizacijom tradicionalne metafore (usp. sintagmu *„pisni bude popil“* – »iz pjesme će nastati pepeo«).

Međutim, Antonić se, u iščekivanju kraja, ne zaustavlja na toj resemantizaciji tradicionalnih pjesničkih motiva. U pjesmama iz 1935. i 1936. godine (zbirka *Rotacija*, 1938) Antonić revitalizira »ekstatične« motive jamačno ekspresionističkoga porijekla, razvija likovni košmar srodan nadrealizmu (usp. također »spontani nadrealizam« u hrvatskoj poeziji istoga vremena¹), vraća se naglašeno urbanim motivima i sindromu »civilizacije 20. stoljeća«, ali sada u znaku apokaliptičkoga *katastrofizma* kojim označujemo i istovetne pojave u poeziji poljske tzv. druge avangarde (Józef Czechowicz i skupina »Zagary« s Czeslawom Miloszem²). Osobito je to očito u Antonićevim vizijama *Kraja svijeta* (*Kinec' svitu*), *Mrtvih automobila* (*Mertvi avta*) i *Truba sudnjega dana* (*Surmy ostann'ogo dnya*) – poslije kojih je 1937. ušlijedila i pjesnikova smrt.

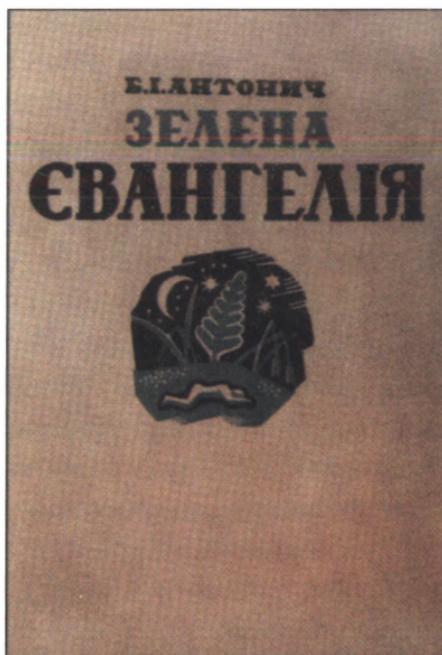
Preuzeto iz: Aleksandar Flaker. *Poetika osporavanja. Avangarda i književna ljevica.*

Zagreb, 1982.

1 Usp.: M. Vaupotić, *Spontani nadrealistički izraz u hrvatskoj lirici*, »Mogućnosti«, br. 1, 1966, str. 80-85. Na slovačkome u: *Problemy literárnej avantgárdy*, Bratislava, 1968, str. 268-276.

2 Usp.: Cz. Milosz, *The History of Polish Literature*, London, 1969, str. 411-414.

Naslovnice posmrtnih izdanja B. I. Antonyča

Josip Užarević

TERET NEBA (O lirici Bogdana Igora Antonyča)

1. Kratak život, krupan talent, bogat pjesnički opus

Od dvadeset osam godina Antonyčeva života tek se sedam ili osam posljednjih odnosi na stvaralačko-javni segment toga života. Najzaokruženiji i najvažniji dio Antonyčeva stvaralačkoga opusa čini lirika. Za života su mu objavljene tri zbirke (*Pozdrav života – Pryvitannja žytja*, 1931; *Tri prstena – Try persteni*, 1934; *Knjiga Lava – Knyga Leva*, 1936), a neposredno nakon prerane smrti – još dvije, koje su već za Antonyčeva života dobroj mjeri bile spremne za objavljivanje (*Zeleno evanđelje – Zelena jevangelija*, 1938; *Rotacije – Rotaciji*, 1938). Poslije je kao zasebna cjelina izašla (unutar *Izabranih djela – Zibrany tvory*, New York, 1967) i zbirka *Velika harmonija* (*Velyka garmonija*), koja je nastala u razdoblju od nekoliko mjeseci – između 23. ožujka i 3. lipnja 1932. godine, a od početka je bila mišljena kao zasebna pjesnička knjiga. Sveukupno, dakle, šest pjesničkih zbirki i mnoštvo pjesama koje su za Antonyčeva života bile objavljene po časopisima, tj. izvan spomenutih zbirki.

2. Pjesništvo kao projekt. Ideja knjige

Pjesnikovo filologijsko obrazovanje¹ zasigurno je pridonijelo svijesti o visoku statusu jezika i književnosti – kako u kulturno-povijesnome životu naroda, tako i na razini osobne (pojedinačne) poetike. Kada je riječ o Antonyčevu odnosu prema vlastitu pjesništvu, mnoge činjenice govore da je on svoju liriku vidio kao obuhvatan životni projekt, odnosno program, a ne tek kao neposrednu, refleksnu reakciju na vlastita proživljavanja ili na događaje u izvanjskoj

---

¹ Antonyčovo je srednjoškolsko i sveučilišno obrazovanje proteklo unutar poljskoga obrazovno-odgojnoga sustava: gimnaziju je završio u Sanoku (gdje se tek manji dio nastave odvijao na ukrajinskom jeziku, dok je najveća pozornost poklanjana klasičnim jezicima – grčkomu i latinskomu), a studij slavenske filologije (specijalnost – «poljska filologija») završio je 1933. godine na Ljvovskome sveučilištu (koje je tada bilo u sastavu Poljske).

stvarnosti. U tome je pogledu možda najuočljivija i najuvjerljivija ponovo razrađena kompozicija njegovih pjesničkih knjiga. Naime: u Antonyča je redovito riječ o pjesničkim *knjigama*, a ne naprsto o *zbirkama*, pri čemu se pod zbirkom razumije ukupnost pjesama ukoričenih ponajprije ili isključivo na osnovi nekoga mehaničkoga (npr. kronologijskoga) načela. Nasuprot tomu, Antonyč već u svojoj prvoj pjesničkoj knjizi (*Pozdrav života*) aktivira načelo ciklusnoga ujedinjivanja pjesama, pa je tako više od pola pjesama uključeno u tri ciklusa (*Padovi i krila – Zryvy j kryla, Brončane mišice – Bronzovy m'jazy, Vitraži i pejzaži – Vitraži j pejzaži*). Ideja knjige¹ doživjet će svoje puno utjelovljenje u *Knjizi Lava*. Ondje je termin *knjiga* istaknut već u naslovu, ali i unutarnja struktura toga djela upućuje na kompaktnost *knjige* kao velike, kompleksne jezičnoumjetničke strukture. Tako imamo *Prvo poglavlje*, nakon kojega slijedi *Prvi lirske intermeco*; zatim dolazi *Drugo poglavlje* i *Drugi lirske intermeco*, da bi knjiga bila zaključena *Trećim poglavljem*. Nadređeni pojam *knjiga* uključuje dakle *poglavlja* odnosno *cikluse*, a ovi pak sadrže pojedine *pjesme*. Identičnu strukturu (kompoziciju) ima i knjiga *Zeleno evanđelje*. Osobitu pozornost zaslužuje zborka *Velika harmonija* u kojoj je svih 46 pjesama posvećeno religiozno-duhovnim temama, a većina ih nosi latinske naslove (*Ut in omnibus glorifisetur Deus, Veni Sancte Spiritus, Gloria in excelsis, Te Deum laudamus, Ave Maria, Agnus Dei, Kyrie eleison* i dr.).² Cijela ta zborka ima obilježja molitvenika odnosno časoslova, u svakome slučaju crkvenoga kalendara, tj. uključuje različite tipove pjesama-molitava i refleksija na određene biblijske i kršćanske teme (starozavjetni proroci, Bog, Krist, Duh Sveti, Majka Božja, patnja,

1 Afirmaciju *knjige* kao strukture koja ne nadilazi samo strukturu pojedinačne pjesme nego i ciklusa u osobitoj je mjeri poticao simbolizam (modernizam). U ruskoj su književnosti veliku zaslugu u tome smislu imali Aleksandr Blok i Andrej Belyj, a poslije – u postsimbolističkome razdoblju – Osip Mandel'štam, Anna Ahmatova, Boris Pasternak i dr. U hrvatskoj književnosti možemo podsjetiti na Vidrićeve *Pjesme* (1907), koje u najmanju ruku poriču načelo kronologijskoga rasporeda pjesama, a afirmiraju neka logička, tematska i formalna obilježja kao kriterije pri komponiranju pjesničke zbirke kao knjige.

2 Ovdje ne treba smetnuti s uma da su Antonyčev otac i djed s majčine strane bili grko-katolički svećenici, a da je sam pjesnik, kao što je već rečeno, školovan u sustavu poljsko-katoličke kulture.

smrt, uskrsnuće, uznesenje, vjera, nada, ljubav). Nije nezanimljivo uočiti da se baš u *Velikoj harmoniji* pojavljuje čak pet pjesama s istim naslovom – *Ars poētica*, a da je sama knjiga nastala, kao što je već rečeno, tijekom samo desetak dana – raspoređenih u nešto više od dva mjeseca.

Ako se pak Antonyčevu djelu promatra na razini opusa, tj. kao sveukupnost djela što ih je pjesnik napisao i objavio za života, nije teško uočiti da se mnoge pjesme grupiraju u svojevrsne cikluse (ili bar tematsko-problemske cjeline). Tako bi se mogli izdvojiti sportski ciklus (već spominjane *Brončane mišice*)¹, zemljopisni ciklus (zajedno s «oceanskim pjesmama»: *Oceanija, ili u dolinama morskih lavova* – *Okeanija, abo v dolinah morskyh leviv*, *Polarni krug* – *Poļarija*, *Arktik* - *Arktyka*), duhovno-molitveni ciklus (već spominjana zbirka *Velika harmonija*, ali i mnoštvo pjesama iz drugih zbirki), ciklus pjesama o cvijeću te veliko mnoštvo pjesama o prirodi (npr. knjiga *Zeleno evanđelje*). Posebnu cjelinu čine «apokaliptične» pjesme o gradu, koncentrirane u zbirci *Rotacije* (*Rotaciji*). Kritičari ponekad ovako razvrstavaju Antonyčev opus: *Zeleno evanđelje* – to je knjiga prirode, *Rotacije* – knjiga grada i civilizacije, *Velika harmonija* – knjiga vjere. Imamo li pak pred očima svojevrsnu kozmičnost Antonyčeve prirode, ali i pjesnikova mistično-ekstatična iskustva, jasno je da u ovoj poetici nema mjesta neproničnosti ili odvojenosti među stvarnosnim sferama, nego da u njoj vlada načelo «sve u svemu» - načelo velikoga, mističnoga jedinstva čovjeka, prirode, kozmosa i božanstva.

3. Lirska poezija i ekstaza

U pjesmi *Autoportret - Avtoportret* (iz zbirke *Tri prstena – Try persteni*, 1934) Antonyč kao moto stavlja stihove iz svoje prve zbirke *Pozdrav života* (*Pryvitannja žyttja*, 1931), i to iz pjesme *Autobiografija*:

«Ja sam još uvijek pijani dječak sa suncem u džepu.
Ja sam – zaljubljeni u život pogarin».

---

1 Antonyč je i autor članka pod naslovom *Nešto o našoj sportskoj terminologiji* (*Dešto pro našu sportovnu terminologiju*).

A zatim, u drugoj strofi te dvostrofne pjesme, slijedi autoportretna odredba:

Za šaku ludosti ja prodah
svoj život suncu; vječni stoga
poganin zaluđeni postah,
pjesnik pijanstva proljetnoga.¹

U citiranoj strofi najprije izdvojimo element *djetinjstva* – ono u Antonyčevu pjesničkome svjetonazoru i njegovoj poetici igra jednu od ključnih uloga. Svakako se možemo složiti s mišlju da je djetinjstvo, koje je u ciklusu («prstenu») godišnjih doba povezano s proljećem, «prapočetak vlastitoga ‘ja’ i svijeta» (Mykola Il’nyc’kyj). U Antonyčevu slučaju, međutim, nije riječ samo o konkretnome karpatskome pejzažu (Lemkivščyna; danas u Poljskoj), koji se zauvijek urezao u djetinju svijest, nego i o mističnoj pradavnini koja konstituira kako konkretno Ja, tako i kulturno-povijesnu svijest naroda odnosno čovječanstva. Zato ovaj pjesnik voli rijeći koje započinju prefiksom *pra*: *prariječ*, *prabog*, *prapočetak*, *pramajka*, *praarijski*, *pradavnina*, *praljeto*, «*pradavni kaos zemlje i vode*», *Prasvijetli*, *Prajedini*...

S iskustvom tih prastanja, s težnjom da se dohvati dno stvari, nazuže je povezano stanje opijenosti, zaluđenosti, ekstaze lirskoga Ja. To je prvotni, najdublji izvor poezije:

U brdima, bliže suncu, prvi put vidjeh nebo samo
i nešto čudno i nepoznato duh mi zapljasne,
podija se glava i zelene riječi padoše mi na usne.

(Autobiografija)

Antonyč voli mētafore tipa «ekstaze jabuke», «ekstaza ptice», «ekstaza zvijezda»: «Grije nas mahovina. Ti zvijezde pretvaraš / u šapat, a krv u glazbu i svo zelenilo svijeta. /.../ A nama samo treba / čista

1 Antonyčeve pjesme uglavnom citiram u kongenijalnim prijevodima Dubravke Dorotić Sesar, ali se isto tako – kada spominjanu ili analiziranu pjesmu nije prevela naša prevoditeljica – služim i vlastitim doslovnim prijevodima. Pritom sam se koristio izdanjem: Bogdan Igor Antonyč, *Povne zibrannja tvoriv*, L’viv: Litópis, 2009. Peredmova Mikoly Il’nic’kogo; Uporjadkuvannja i komentari Danyla Il’nic’koga.

ekstaza zvijezda i plava zvjezdana zora» (*Duet*). «Mahnita sreća» koja «treperi u cvjetnim snima» zaljubljenih (*Svadbena noć – Vesil'na nič*) – to je prirodno, iskonsko stanje Antonyćeve lirike. «Ekstazu sunca» i «potjeru munja» pjesnik vidi u «biljnoj đavoliji» – čičku (ukr. *osot*, lat. *sonchus oleraceus*) (*Znak Lava*).

Sam Antonyć svjedoči o tome da je njemu najbolje vrijeme za pjesničko stvaranje – rano jutro. «Napola probuđen, još u krevetu slažem stihove. U to vrijeme uobrazilja dozivlje slike koje se tek neznatno razlikuju od maštarija u snu» (*Kako razumjeti poeziju*). Vidimo dakle da je pjesnik ovdje shvaćen kao transmisija, kao oruđe neke više tvoračke sile, a ne kao samodostatan pokretač i realizator stvaralačkoga procesa. Ovdje upozorimo na antinarcisoidnu narav ovoga pjesništva. Antonyć ima dosta pjesama koje se tiču njegove «autobiografije» ili donose njegove «autoportrete» (uključujući i relativno čestu uporabu imena «Antonyć»), ali takva je objektivizacija više stvaralačka igra, problematizacija, pa i autoironija, nego opsjednutost Ja-temom (koja prevladava npr. u pjesništvu Vladimira Majakovskoga ili Marine Cvetaeve).

Ekstatičnost će u drugoj polovici 1930-ih godina, a osobito u posmrtno objavljenoj zbirci *Rotacije*, dobiti tragične, katastrofične, apokaliptične tonove (*Kraj svijeta – Kinec' svitu, Mrtvi auti – Mertvy avta, Trublje sudnjega dana – Surmy ostann'ogo dnja*). Takav je obrat u Antonyćevu svjetonazoru povezan s tematizacijom urbane kulture, odnosno sa shvaćanjem da je grad – «antipod sela», «antipriroda» odnosno «postpriroda». Riječ je o svojevrsnu «nadrealističkome naturalizmu» (kako se izrazio sam pjesnik u intervjuu *Kako razumjeti poeziju*) koji aktivira ideju Božje kazne u obliku općega potopa, sudnjega dana, padanja kometa ili širenja smrtonosnih bolesti.¹ Usp. makar ove stihove: «Stokatnice spavaju kao životinje nakon teška rada / .../ U bazenu hrđaju mrtve ribe, ugljen i ruže crne, / trgovci i djevojke nage, uznici u tamnicama i pjesnici. / .../ – O, pustinjo od

1 S motrišta evolucije Antonyćeva pjesničkoga svjetonazora, odnosno dubinske logike koja se nazire u pjesnikovu duhovnome razvitku, njegova se prerana smrt na pragu Drugoga svjetskoga rata, velike kataklizme čovječanstva, i ne mora činiti tako iznenadnom. Osjetljivo Antonyćevo tijelo, koje je bilo suzvručno zbivanjima duše, duha i svijeta, jednostavno nije izdržalo napor koji mu je predstojao: nevina operacija slijepoga crijeva rezultirala je upalom pluća, a upala pluća djelovala je na srce, središte životne snage, koje je konačno otkazalo.

kamena, kad će te pomesti potop novi?» (*Trublje sudnjega dana*).

4. Nebo i sunce

Ipak, vratimo se možda osnovnomu načelu koje pokreće ovo pjesništvo. Riječ je o hipostaziranju sunca i neba kao Antonyčevih vodećih simbola-slika. Već sam upozorio na vertikalnu protegu odnosa *lirsко Ja – sunce*: «U brdima, bliže suncu, prvi put vidjeh nebo». Od toga početnoga momenta, pratreutka, sunce postaje intimnim i trajnim rekvizitom pjesnikova postojanja: otad je Antonyč «pijani dječak sa suncem u džepu», a njegove su pjesme «nad rijekom vremena most od kaline» (*Autobiografija*). Pjesnički se status zaslužuje time da se na pleća prigrli «teret neba» (i sunca):

I sada još cvate cvijet istine nadom,
još drvo sumnje ne zasjeni vjeru.
Već srce se ledi, al vjeruje kradom,
a istini korist još ne mjeri mjeru.

Teret neba lako mlada pleća vuku,
od jednoličnosti nitko baš ne zijeava.
Ne rijećima usta, već rijećima ruku
svatko nek životu svoju pjesmu pjeva.

(*Pozdrav života*)

I drugdje lirski subjekt vidi sebe kao «bosa dječaka lica nasmijana» koji «na leđima zlatno sunce nosi» (*Na putu – Na šljahu*). Sličan tretman neba imamo i u kasnijoj pjesmi *Zauvijek* (*Nazavždy*) u kojoj nalazimo ove stihove: «Pokriviš pogнутa leđa kožuhom neba šinjim, / I julja se vozač u snenoj limuzini».

U vezi s Antonyčevom fascinacijom suncem, nebom i prirodom često se ističe njegov biologizam, «paganstvo», «materijalizam» (*Pjesma o neuništivosti materije – Pisnja pro neznyščennist' materiji* iz Knjige *Lava*), panteizam. Zaista se može reći da *materija* Antonyčeve lirike, a osobito fascinantna metaforika, u dobroj mjeri ide u prilog takvim stavovima. No nipošto se ne bi smjelo tvrditi da se ova lirika iscrpljuje u takvoj «materijalističkoj» ili organicističkoj

koncepciji prirode i života. Mnoštvo Antonyčevih implicitnih i eksplisitnih pjesničkih (i poetičkih) iskaza poriče jednodimenzionalno ili horizontalno shvaćanje toga pjesničkoga svijeta. Štoviše, možemo ustvrditi kako su sunce i nebo samo prirodni materijalno-kozmički znakovi odnosno utjelovljenja druge, više, duhovne instancije – Boga.

5. Antonyč i Bog

U jednoj bilješci Antonyč iznosi zanimljivu i za nj indikativnu misao: «I ribe iz mora mole se ribama iz zodijaka». Ta «panteistička» postavka ne unosi u svijet samo protegu vertikalnosti (more – nebeski svod), nego i element duhovnosti (molitva). Pritom se niži oblik postojanja («ribe iz mora») obraća višemu, nebeskomu obliku postojanja – zvijezdama («ribe iz zodijaka»). Dakako, u danome iskazu možemo vidjeti i moment (auto)ironije, svakako igrivosti, ali taj moment ne poriče osnovnu ideju ili osnovni patos Antonyčeve pjesničke vizije – nadilaženje (transcediranje) materije u duhovnosti. Nastojat ću pokazati da «ribe iz zodijaka» nisu tek nebeski oblik zemaljske materije ili zemaljskoga postojanja.

Tako u pjesmi *Ars poëtica II* Antonyč bez krvanja utvrđuje:

«Ne umijem pisati stihove, / smijem se nad pravilima i zahtjevima. / Za mene poetiku / sastavlja sam Bog».

Odatle i molitva:

Mojim ustima daj oštar jezik lakokrili!
Gospode, smiluj se
tami pogleda!

Mojim ustima daj jezik tvorački, slobodni, zreli!
Gospode, smiluj se
nemoći rijeći!

(*Kyrie eleison*)

U drugoj pak pjesmi-molitvi kaže ovako: «Pokaži zanesenim očima Tvoj put, / neka harfom Tvojom postanem ja. /.../ O, srce, zapjevaj Mu pohvalni psalam. / On je jedini Bog Uzvišeni. / Nadahnuće povija

duše moje palmu. / On je – u svem akord glazbeni» (*Magnificat*). Ali da taj odnos nije uvijek i nije posve harmoničan ili bezbolan, svjedoče ovakvi stihovi:

Ti si mi stavio na pleća strašno breme,
nositi ga moram, moram svakako.

.....
.....

Ti si mi stavio na pleća – sunce.

Pokazao si mojim nijemim očima okrutan cilj,
purpurno sunce u modroj škrinji neba,
ali groma Ti nisi dao ustima – samo šum topola
što rastu samotne posred tihih polja,
a meni nužno gromovski jezik treba.

(*Ut in omnibus glorificetur Deus*)

Ponekad «nebo» kao da odgovara šutnjom na molbe lirskoga subjekta: «Mi podižemo k nebu nespokojne oči, / ali ono šuti i sa zavišcu tajne čuva». Bog je «akord kozmičke harmonije», a Ja je «enharmonično», pa moli Boga da zagluši «disonancu» i gromom ubije /?!/ klonulu, kržljavu dušu, ako ona počne tonuti sred životnih valova (*Veni Creator*). Pa ipak: bez «sinajskoga vjetra», kako stoji u pjesmi *Znak Lava* (*Znak Leva*), pjesnički je subjekt «samo prazna posuda forme», a Bog je jedina pouzdana obrana od «ralja Ničega»:

Moj nesigurni prati hod i svako зло od mene skreni,
iz pandža zle kobi me izbavi, od ralja Ničega brani!
Ni lavlje se lame ne bojim, jer Ti sigurnost si meni.

(*Daniel u lavljoj jami*)

Osobito je dojmljiva Anthonyčeva težnja da «opravda» prirodu pred vrijednosnim (etičkim) sustavom kršćanstva. Tako pjesma *Žalopojka trnjine* (*Skarga ternu*) (u kojoj se pjesnik obraća,

poput svetoga Franje Asiškoga,¹ jelenu-bratu i proslavlja «uzlove života», brojne kao zrna maka u rosnoj gustoj šumi) uzima u zaštitu trnje koje se nekada zabijalo u Kristovu glavu: «Svake noći jadikuje biljnom boli trn / što morao je jednom Kristovo čelo bosti».

Kao što vidimo, u Antonyčevoj lirici imamo neobičan, reklo bi se unikatan spoj kršćanske aksiologije i «poganske» ushićenosti prirodom, pa stoga proces o kojem je ovdje riječ možemo nazvati *kristijanizacijom prirode*, odnosno *naturalizacijom kršćanstva*. Pritom te dvije sfere – priroda i kršćanstvo – nipošto nisu u sukobu (kao što drže neki kritičari), nego obje od te uzajamnosti umjetnički profitiraju.

Imajući sve to na umu, nije neobično da se lirska subjekt često poistovjećuje sa starozavjetnim prorocima (Jonom, Danielom), da je njegova lirika prepuna biblijsko-kršćanske simbolike – od «zelenoga evanđelja» i «zelene vjere» do «liturgije ljubavi». Čini mi se da čak i folklorne motive, ali i elemente grčke, indijske ili egipatske mitologije, valja promatrati na pozadini te temeljne prirodno-kršćanske perspektive.

6. O nekim aspektima stihovne forme

Već sam na početku ovoga prikaza istaknuo da je Antonyč poetički ne samo obrazovan nego i izrazito samosvjestan pjesnik. Ne samo da je pisao kritičko-analitičke prikaze djela ukrajinskih i inozemnih pisaca, nego je objavljivao i teorijsko-filosofske članke o «nadahnuću i obrtu», o «monumentalnome realizmu», «nacionalnoj umjetnosti», «sadržaju i formi», «analizi umjetničkoga djela» i dr. U vlastitome je pak stvaralaštvu tu metapoetičku svijest iskazivao tako što je mnogim pjesmama u naslove stavljao žanrovsku odredbu – *Poema o vitrinama*, *Pjesma o vječnoj mladosti* (izraz *pisnja* pojavljuje se jako često), *Molitva*, *Idila*, *Zeleno evanđelje*, *Elegija o prstenu pjesme* (i «elegija»

---

1 Usporedba nekih aspekata Antonyčeve poetike s nekim aspektima naučavanja svetoga Franje Asiškoga mogla bi ići od njihove zajedničke težnje prema jednostavnosti i učinkovitosti izraza, od «bratskoga» odnosa među čovjekom, životinjama i biljkama do životnoga optimizma (entuzijazma) koji uokviruje njihov doživljaj svijeta. Dakako, ne treba pritom zaboraviti da Antonyč aktivira i drukčije poetičke tendencije, ponekad suprotne netom spomenutima – parodiranje, osviještenost vlastite poetike, katastrofizam, apokaliptičke vizije...

je česta u naslovima), *Himna životu*, *Autobiografija*, *Autoportret*. Isto se tako u pjesmama i naslovima pojavljuju *psalam*, *ditiramb*, *parodija*, *balada*, *slovo*, *propovijed*. Ponekad je naslov dan kao čisto formalno obilježje pjesme: *Oktostih*, *Ekstatična osmostrofa*, *Stih o stihovima*.

Briga za formu očituje se, među ostalim, u Antonyčevu zanimanju za sonete. Pritom uočavamo raspon od klasičnih soneta (kako Petracinih, tako i Shakespeareovih) preko sonetnih ciklusa do eksperimentiranja sonetoidnim formama (npr. 4+3+4+3, ili 3+4+4+3, ili čak 4+4+2+2+2). Osobito su zanimljivi soneti koje čine «stihovi» od jednoga, dvaju ili triju slogova. Evo primjer soneta sastavljena od jednosložnih «stihova»:

ZOV
(Sonet)

Vže
Čas
Nas
Zve

Šče
Raz
Nas
Žde

Krov
Bil'
Zov

Pil'
Ce
Ja

Kao svojevrsno eksperimentiranje stihovnim formama i ritmovima može biti shvaćeno Antonyčovo manipuliranje ultrakratkim

i ultradugim stihovima (ili «stihovima»). Primjer ultrakratkih stihova upravo sam naveo. U tu grupu valja uvrstiti i pjesme pisane dvosložnim i trosložnim stihovima, četvercima, petercima, pa i šestercima. Na drugoj su pak strani pjesme pisane ultradugim stihovima – osamnaestercima, devetnaestercima ili dvadesetercima – pa ovdje možemo govoriti o približavanju stihovnoga govora «proznomu ritmu» (Aleksandar Flaker). Takvu situaciju nalazimo u pjesmama kao što su *Oktostih* (*Oktostyh*), *Lunatizam* (*Lunatyzm*), *Veliko putovanje* (*Velyka podorozh*), *Daniel u jami lavljoj* (*Danyil y jami leviv*) i dr.

Antonyč ponekad slijedi grafiku i ritmiku «stupnjevitoga stiha» (rus. *lesenka*) Majakovskoga (*Ditiramb*, *Slovo o crnome puku* – *Slovo pro čornij polk*, *Koncert*, *Kruh svagdanji* – *Hlib nasuščnyj* i dr.), a ponekad gradi zrcalno simetričnu grafičku kompoziciju pjesme (*Jesen* – *Osin'*), poput našega A. B. Šimića. Međutim, često pronalazi i originalna grafičko-ritmička rješenja pomicući strofe ulijevo i udesno (*Obični dan* – *Budennyj den'*, *Sveta jednostavnost* – *Svjata prostota*, *Naivnost* – *Najivnist*) ili pak lomeći sve stihove pjesme najprije u dva jednakata grafičko-ritmička stupca (od kojih se svaka polovica razmješta u drugoj ravnini), da bi u drugoj polovici pjesme pustio grafiku da «podivlja», kombinirajući načelo ritmičkih stupaca i stupnjevitu izgradnju stiha (*Tmurni biman* – *Pohmuryj gimn*).

Nije naodmet spomenuti da Antonyč, osim soneta, neobično voli dvostrofne i trostrofne pjesme (dvostrofe i trostrofe), koje bi se u njega, kao u i Fedora Tjutčeva, mogle smatrati osobitom «tvrdom formom» ili čak svojevrsnim lirskim žanrom. (Vidjeli smo da je Antonyč i sam ponekad u naslov ugrađivao upravo takve formalno-žanrovske odrednice: *Ekstatična osmostrofa* – *Ekstatyčnyj vos'mistrof*, *Oktostih*.) Takva regularna dvodijelnost (odnosno trodijelnost) pjesničke kompozicije nedvojbeno upućuje na važna obilježja poetike, koja bi valjalo zasebno istražiti. Dvodijelnost tako može vršiti funkciju suprotstavljanja, kontrastiranja, gradacije, poopćavanja, konkretizacije i dr.

Na kraju spomenimo i neobično razvijen (bogat) sustav rimovanja u ovome pjesništvu – kako u zvukovnoj, tako i u semantičkoj dimenziji. To također može biti zasebna istraživačka tema. Ovdje bih tek upozorio na igriju (začudnu, ponekad ironičnu, ponekad šaljivu)

stranu Antonyćevih rima. Evo nekoliko zanimljivih primjera: *Goracij – gracij, bryža – brydža, anesteziji – poeziji, synim – limuzyni, kometi – poetiv*, «*Omana*» - *p'jana, fantom – dolotom*.

7. Moć metafore

Iz dosadašnjih primjera, što sam ih navodio u ovome eseju, nije teško zaključiti da je Antonyć majstor metafore u najboljem i najozbiljnijem značenju te sintagme.

Metafora je pjesnički postupak kojim se utvrđuje (potvrđuje) jedinstvo ili povezanost beskrajno raznolikoga svijeta. U jezgri metafore uvijek je neka *sinestezija* ili, u svakome slučaju, *sinteza*. Metafora je *višedimenzionalna* jer povezuje elemente stvarnosti koji pripadaju različitim protegama svijeta i kulture – ljudskoj tjelesnosti i duševnosti, prirodi i svemiru, religiji i mitu, empiriji i snu. Metafora je *svijena, do točke dovedena metamorfoza* – jer pokazuje kako stvarnosne forme, podvrgavajući se univerzalnim načelima života i kretanja, prelaze jedne u druge, mijenjaju stanja i oblike, očitujući pritom skrivene mehanizme sličnosti i dubinskoga srodstva. Metafora je *intenzija*, tj. koncentrirana energija riječi, slike, zvuka, ideje, emocije; kao svijena metamorfoza, odnosno sinteza i susretište višedimenzionalnih procesa i elemenata, metafora je uvid u nekakvo više, prosvjetljenije stanje stvari.

Sve te odlike ili moći metafore više su nego očite u lirici Bogdana Igora Antonyća. Evoluciju Antonyćeve poetike moguće je promatrati i preko evolucije njegove metaforike.

U početku (v. zbirke *Pozdrav života*, 1931. i *Tri prstena*, 1934) imamo dominaciju «prirodnih metafora», povezanih sa selom, djetinjstvom, ekstatičnim osjećajem životne radosti:

Svadbene plamte violine
pod stijegom dana u sto boja.
Ushićen hodam i opijen –
proljeća raspjevanog knez.
(*Knež – Knjaž*).

Najreprezentativniji primjerak te rane, neoskrnjeno čiste, ushićene metaforike možda je pjesma *Selo* (iz zbirke *Tri prstena – Tri persteni*, 1934), koja po duhu, ljepoti i slikovitosti nimalo ne zaostaje za najljepšim pjesmama ranoga Esenina:

SELO

Krave se smjerno mole suncu,
što grimizno je poput maka.
Topola vitka sve je tanja
i sva je kao ptica laka.

Iz kola mjesec žut isprežu.
Modro ko lan se nebo smije.
U beskraj šire se daljine,
a sijeda magla brda krije.

Javora lišće pada s grana.
Pijevac, i zipka, tkanje meko.
Dan ulijeva se u dolinu
kao u zdjelu toplo mlijeko.

U idućoj fazi, koju reprezentira *Knjiga Lava* (*Kniga Leva*, 1936), Antonyčeva metaforika pojačava religijske, mitologische i kozmičke sastavnice: svijet se širi, postaje kompleksan, uključuje fenomene pustinje, tamnoga sunca, smrti. Za metaforiku toga drugoga pjesničko-evolucijskoga razdoblja može se kao paradigmatična uzeti pjesma *Znak Lava*, koja vrši funkciju uvoda u zbirku *Knjiga Lava*. U njoj se pojavljuje motiv pustinje («umrloga cvijeća carstvo») koja «spava u zlatno-crvenoj košulji pijeska». Ekstaza nije nestala, ali ona se pokazuje kao «đavolji posao, đavolija» (*cortovynnya*): «Mališan čičak – biljna đavolija, / ekstaza sunca i munja potjera». Sliku smrti s početka te pjesme (puštinja kao «umrloga cvijeća carstvo») u drugoj kitici nadopunjuju «žive svijeće iznad lijesa zemlje», pri čemu se «suhi korov» (jalova, polumrtva tvar) pretvara u «gorući grm» - simbol vječnoga, božanskoga postojanja (u obliku gorućega grma Jahve se obznanio Mojsiju u puštinji). Tu se dakle otvara prostor

za uključivanje religijskoga koda: «Kao grmovi razmaknuti rukom / razmakinut će se bezdanevjere litice». Pojavljuje se tema vječnosti, a pogled se diže prema gore – iznad planina, prema zviježđu Lava («znak monarha, ratnika, proroka»). U idućoj (četvrtoj) kitici motiv sunca, bure i groma vraća nas početnoj slici pustinje: «i grom, kao potpis zlatni u knjizi, / razlijegat će se na stranicama pustinje». Taj «autograf groma u carskoj knjizi lavova» ispisuju (crtaju) «vjetrovi ispod Sinaja». Tek u posljednjoj kitici pojavljuje se lirsko Ja koje se obraća «sinajskomu vjetru» s priznanjem da je bez njega samo «prazna posuda forme».

Skladan, neobično plodonosan spoj vjerske i prirodne metaforike (*kristijanizacija prirode i naturalizacija kršćanstva*) imamo u knjizi *Zeleno evanđelje* (Zelena jevangelija, 1938), a već smo vidjeli da je religijska (i religiozna) metaforika u punini (čak svojevrsnoj krajnosti) razvijena u zbirci *Velika harmonija*, nastaloj u proljeće 1932. godine, tj. u razdoblju koje bismo mogli označiti kao «prvo» u Antonyčevoj pjesničko-stvaralačkoj evoluciji. Ta nas činjenica vraća postavci da je Antonyč svoje lirsko stvaralaštvo shvaćao kao projekt (program), a ne tek kao spontano reagiranje, nadahnuto trenutačnim stanjima duha i duše.

Za treće, završno razdoblje karakteristična je posmrtno objavljena zbirkaprototipa (*Rotacije* (1938)). Za nju je već rečeno da je to knjiga o gradu, kataklizmi, «kraju svijeta», iako je ona, prema svjedočenju Ol'ge Olijnyk, nastajala u isto vrijeme kad i *Zeleno evanđelje*. Dominira element kritike urbanoga svijeta, osjećaj besperspektivnosti. U gradu se ljubav, putovanje, rastanak, slava, uspjeh i sreća mogu kupiti za dvadeset groševa (*Gradovi i muže – Mista j muži*), dok tulipani «pavši na koljena, cvjetno i raskošno umiru», a «kao sonda u ranu – očaj prodire u naše duše» (*Rotacije*). Gradsko pak sunce, poput pauka razapevši na kosome luku zidova paučinu crvenih antena, lovi i ubija zvukove kao mrtve muhe. Bubnjevi što se čuju iz vojarna, dok se, «kao oči izmorenih ljubavnica», gase zvijezde, podsjećaju na «bubnjeve smrti» (*Vojni bubanj – Verbel'*). Ali ni urbanim pejzažima ne nedostaje lirike. «Tako noć / plavetnim snijegom umiva u gradu makove melankolije», nakrivljena je svjetiljka – «slomljeni cvijet – i pepeo snijega», a njezina svjetlost – «zeleni loj iz vrča noći» koji se

toči u mrak (*Zavijek – Nazavždy*). Zanimljivo je da Antonyč urbani pejzaž ruralizira, odnosno naturalizira. Tako u pjesmi *Koncert s Merkura* (*Koncert s Merkurija*) govori o «korovu krovova», «granju i grmlju antena», «rakovima svjetiljaka» koji «po zidu puze ko sjene». U istoj pjesmi, dok «bademi sna rastu gorki u dolu zaborava», pronalazimo i ovaku efektnu i kompleksnu urbanu metaforu koja spaja «radiostanicu duha» s «gramofonom noći» i «mjeseca krugom hladnim»:

U toploj postelji draga, u torbi zvijezda plava,
perine stare, ruže i knjige u stanju jadnu.
Na radiostanici duha spiker još ne spava,
Stavlja na gramofon noći mjeseca ploču hladnu.

(Koncert s Merkura)

8. Umjesto zaključka

Izdavanjem knjige Antonyčeve lirike u izvrsnim prijevodima Dubravke Dorotić Sesar hrvatska se kultura dublje i svestranije upoznaje s pjesnikom za kojega mnogi kritičari kažu da je bio genijalan. S obzirom na to da je i u sovjetskoj Ukrajini Antonyč bio dugo potiskivan, pa i brisan iz nacionalno-povijesne memorije (dakako, zbog ideoloških razloga), i s obzirom na to da je intenzivno objavljivanje njegovih djela započelo tek krajem 1980-ih i početkom 1990-ih godina, možemo sa zadovoljstvom ustvrditi da ni hrvatska recepcija nije u veliku zaostatku – to prije što je o Antonyču još početkom 1980-ih godina u nas pisao Aleksandar Flaker.

Budućnosna narav Antonyčeve lirike, a bez pretjerivanja bi se moglo reći – njezina svevremenost, nije sporna. Sam je Antonyč svoje pjesme s pravom shvaćao kao «nad rijekom vremena kalinov¹ most». Možemo dakle s duhovnom radošću reći kako je jedan od stupova toga mosta podignut i na hrvatskome jezično-kulturnome tlu.

Zagreb, 8. 7. 2010.

¹ U Ukrajini je kalina (bekovina, šibikovina, hudička), kako nas podsjeća <http://ru.wikipedia.org/wiki/>, jedan od simbola Domovine, patriotizma, ljubavi prema Ukrajini, i čest je motiv u književnome stvaralaštву – ne samo Antonyčevu.

Literatura

- Antonyč, Bogdan Igor. 2009. *Povne zibrannja tvoriv*, L'viv: Litopis Peredmova Mikoly Il'nic'kogo; Uporjadkuvannja i komentari Danyla Il'nic'kogo.
- Antonyč, Bogdan-Igor. 2010. «Izbor iz poezije», u: *Književna smotra*, br. 156 (2), 88-92. Prepjev s ukrajinskoga Dubravka Dorotić Sesar.
- Dorotić Sesar, Dubravka. 2010. [Uvodna bilješka u izbor prevedenih pjesama Bogdana Igora Antonyča], u: *Književna smotra*, br. 156 (2), 87-88.
- Il'nyc'kyj, Mikola. 2009. «Vid 'Dočasnogo svitla' do 'Surm ostann'ogo dnja», u: Antonyč, Bogdan Igor, *Povne zibrannja tvoriv*, L'viv: Litopis, 3-36.
- Flaker, Aleksandar. 1982. «Od talijiga života do velikog putovanja. Ukrainski pjesnik na stilskom razmeđu», u: Aleksandar Flaker, *Poetika osporavanja. Avangardna i književna ljevica*, Zagreb: Školska knjiga, 235-245.
- Kostenko, Tat'jana. 2009. «Bogdan-Igor' Antonyč: perstni ljubvi», u: *Zerkalo nedeli*, № 40 (768), 17-23 oktjabrja;
<http://www.zn.ua/3000/3760/67462/>
- Lubkivs'kyj, Roman. «Stolitnij Antonyč», u: *Nad Bugom i Narvoju*,
http://nadbuhom.free.ngo.pl/art_2013.html
- Trostinska, Raisa. 2005. «Antonyč, Bogdan-Igor», u: Dunja Detoni-Dujmić (ur.), *Leksikon svjetske književnosti. Pisci*, Zagreb: Školska knjiga, 43.

Ilustracije Oresta Dubaja za „Prstene mladosti“ (1966).

POKUŠAJ SLIKANJA STIHOVA...

Književno stvaralaštvo Bogdana-Igora Antonyča postalo je predmetom dubokoga proučavanja kako znanstvenika koji se bave književnošću, tako i kritičara umjetnosti neposredno nakon izlaska njegovih izdanja objavljenih za njegova života.

Živio je i stvarao u prvoj polovici XX. stoljeća, u vrijeme aktivnih europskih međusobnih utjecaja i razvijanja stvaralačkih procesa koji su nesumnjivo utjecali na formiranje osobnosti i književne manire pjesnika.

Velik broj njegovih pobratima – ukrajinskih kulturnih djelatnika – umjetnika, pjesnika, prevoditelja, osobito Svjatoslav Gordyns'kyj – kretao se u takvom zviježđu zapadnoeuropskih umjetničkih vjetrova, koji su snažno utjecali na formiranje njihovog stila, kristalizaciju pjesničkih slika, te time i na stvaranje moderne ukrajinske poezije.

U prvoj polovici XX. stoljeća u zapadnoeuropskoj i ukrajinskoj umjetnosti i književnosti istovremeno su se razvijale i prekidale raznovrsne stilske linije: fovizam i ekspresionizam, elementi dadaizma i ranoga nadrealizma, kraj kubizma, koji se smatrao najradikalnijim „prevratom“ plastičnoga mišljenja te rođenje novoga kubizma koji je više eklektičan i dekorativan – kubizma „druge generacije“.

Ukrajinci su svoje stvaralaštvo stavljali uz bok uspjesima francuske umjetnosti i književnosti svjetskih razmjera, sudjelovali su u skupnim izložbama i prezentacijama. Mladi naraštaj ukrajinskih umjetnika, stigavši u Pariz, mogao je dotaknuti izvore stvaralaštva Oleksandra Arhypenka i cijele plejade majstora ukrajinske umjetnosti u dijaspori. To je omogućilo oslobađanje od provincialne zatvorenosti, uzdizanje do razine suvremenih dostignuća europske umjetnosti.

Stvaralaštvo Ukrajinaca postajalo je ravnopravno modernim uspjesima Zapada. Imali su veliki autoritet u umjetničkim krugovima Europe.

Mnogo književnih i umjetničkih radova „novog vala“ iz tog vremena nema dubok sadržaj, ne izaziva ozbiljne emocije. Nad njima se nadvija prošlost, karakterizirana pojačanom subjektivnošću; zauzvrat, svakodnevica i budućnost unose se u stvaralaštvo iz vlastitoga podsvjesnog „ja“.

Ipak, u biće je svakoga pjesnika ili umjetnika bio smješten vlastiti „diktafon života“ na kojem se snimala „ukrajinska informacija“. I Gordyns’kyj i Antonyč otvoreno su pokazivali svoju intonaciju. Svaki je imao svoj izbor i svoju granicu kompromisa u stvaralaštvu. Glavna i zajednička crta njihove poezije bila je interpretacija „ukrajinskoga“ na europskom tkanju.

Oni su oko sebe stvarali aktivnu umjetničku okolinu u kojoj se „cjelina“ odmah mogla prepoznati iz detalja. Oba pjesnika imala su različite načine i metode pjesničko-umjetničkoga izražavanja. Antonyč je virtuzno koristio samo „majstorsku riječ“, a Gordyns’kyj je sintetizirao likovnu i poetsku umjetnost. Među tim metodama nije bilo proturječja. Svaki se kretao u svom snažnom potoku informacija, svakome su se događaji različito strukturirali pred očima, različito su ih unosili u svoje riječi. Izgledalo je kao alkemija – njezini tvorci vladali su svojim tajnama.

Važno je da se Gordyns’kyj izravno, uživo doticao „europskih naglasaka“, mnogo „tuđeg“ uplitalo se u njegovu maniru. S druge strane, u literaturi Antonyča, zbog manje mogućnosti za posjet inozemstvu, vidimo više individualni, autorski pristup, veće obraćanje tradiciji ukrajinske klasične književnosti i njezinu interpretaciju u „pjesnički format“ XX. stoljeća.

Proanaliziravši „pjesničku umjetnost“ Antonyča i njegovih pobratima po stvaralaštvu, jasno se ocjenjuje književna situacija, utvrđena na nacionalno-umjetničkoj tradiциji.

Bogdan-Igor Antonyč nanovo je pokrenuo razumijevanje poezije kao takve napravivši skok od uobičajenoga u pjesničkom prikazivanju slika. Svojim stvaralaštvom pokušao je razбудiti djelomično uspavano, djelomično dezorientirano viđenje i razumijevanje književnosti.

Duljina sadašnjega puta do razumijevanja stvaralaštva Bogdana-Igora Antonyča proporcionalno ovisi o razini obrazovanja i znanja književne ostavštine.

U pjesničkim redcima Antonyča može se vidjeti lice stvarne, žive Ukrajine: koloritne slike, temperamenti, jedinstvenost folklorne stihije, osobitosti pejzaža.

Danas se mnogo može čuti o «staklu, oknu, naočalamama», kroz koje Antonyč kao da je fiksirao, analizirao i poetizirao svoje viđenje svijeta, društva, slika. Mnogo znanstvenika koji se bave književnošću okreće se i proučava stvaralaštvo B.-I. Antonyča kroz vlastito dvostruko staklo filozofsko-umjetničke misli: klasici i romantičari Hegela, realizma i modernizma Ortegá y Gasseta, iluzornost i fatamorgana Freuda. Svaki od njih pronalazio je vlastito tumačenje izvora antonyčijane, njegovog nacionalnog pogleda na svijet, dubinskih osnova života, njegove formule mitskoga svijeta i realnosti. Mi definiramo svoju prizmu, s jedne strane koje je Antonyč kao osoba i njegovi stihovi kao samostalni stvaralački proizvod, a s druge strane – vizualizacija prvoga u formatu djela umjetnosti.

Antonyč je nadahnjivao ne samo pjesnike, majstore riječi, nego je i bojao je svojim stihovima kao paletom boja stvaralaštvo mnogih umjetnika. Njegova pjesnička djela – to su obojane kompozicije svoje vrste, koje su se željele matricom prenijeti na platno i poligrafski uokviriti. Zanimljivo je pitanje vizualizacije pjesničkih slika Antonyča u stvaralaštvu mnogih umjetnika.

Mnogi umjetnici okretali su se sastavljanju zbirk B.-I. Antonyča. Simptomatično je da bliski prijatelj pjesnika, Svjatoslav Gordynskyj (gore naveden) – također pjesnik, grafičar, slikar, kipar, nije bio samo autor projekata sastavljanja korica njegovih zbirk „Knjiga Lava“ (za vrijeme života), i „Zeleno Evanđelje“ (posmrtna) nego i tankočutan kritičar i popularizator.

Njegova estetska analiza ostavštine Bogdana-Igora ključ je za prepoznavanje tajni pjesničke umjetnosti i orijentir za one koji čitaju Antonyča. S. Gordynskyjem pripada autorstvo prijateljskoga humorističnog portreta Antonyča, a također i visokopoetski „spomenik u riječi“ u poemi „Snoviđenja“.

Bliski prijatelj pjesnika Volodymyr Lasovs'kyj ostavio je detaljni portret pjesnika u riječima: izlazeći iz svoje koncepcije „raznih Antonyča“, stvara tri portreta: realističan, romantično-monumentalan i humoristično-karakaturalan. Zadnji portret smjestio

se na reklamnom letku „književni sajam“, prigodom književno-umjetničkog susreta koji je organizirala „Prosvita“ u gradu Sokalj 12. veljače 1937. godine.

Poslije smrti pjesnika, od 1937. godine gotovo 30 godina i lik pjesnika i njegovo stvaralaštvo bivaju izvan pažnje umjetnika. Ako i postoje pojedinačni pokušaji ilustriranja poezije B.-I. Antonyča, oni su vrlo rijetki. Dva izdanja, prešovsko i američko, zanimljiva su zato što su ih ilustrirali grafičari Orest Dubaj i Jakiv Gnizdovs'kyj.

Ukrajinsku antonyčijanu u 60-im godinama prošloga stoljeća dobro je predstavio mladi daroviti grafičar Jevgen Beznisko. Njegove grafičke izražajne ilustracije za poemu „Dovbuš“ i danas ostaju primjer visoke umjetnosti. Antonyčevskim temama Jevgen Beznisko pridaje veliku pažnju i kao slikar.

Za 80-godišnjicu B.-I. Antonyča, zanimljivim radovima na staklu debitirao je Vasylj Semenjuk. U njegovim radovima osjeća se harmonija riječi i boje, likovne umjetnosti i poetičnosti.

Poezija Antonyča nadahnula je kiparicu Teodoziju Bryž za stvaranje spomenika pjesniku (memorijalne ploče) na Janivs'kom groblju u L'vivu (1989. godine). Za stoljeće Antonyča javnost je očekivala spomenik pjesniku u L'vivu, bio je objavljen natječaj, ali nijedan od predloženih projekata nije podržan.

Danas pjesnik Antonyč uspješno osvaja čitatelja i umjetnika koji imaju svoj model tumačenja, razumijevanja i vizualizacije pjesničkih vizija vječno mladoga pjesnika.

Kakve su perspektive slikarske Antonyčijane? Prema našem viđenju, ona se otkriva ne kroz površnu ilustrativnost i stilističku neobičnost nego kroz harmoniju pjesnikove riječi, ritma, inovatorstva i metafore. Ona će naći svoj interpretirani nastavak u stvaralaštvu više pjesnika, kako u Ukrajini, tako i izvan njenih granica. Stihovi Antonyča slikarski će obojiti više snježnobijelih platna, a njegovu književnu ostavštinu učit će i prevoditi još mnogo pokoljenja.

S ukrajinskog prevela
Ana Dugandžić

Ilustracije Svjatoslava Gordyns'kog

Naslovna stranica kataloga izložbe. Lavor, 1931.

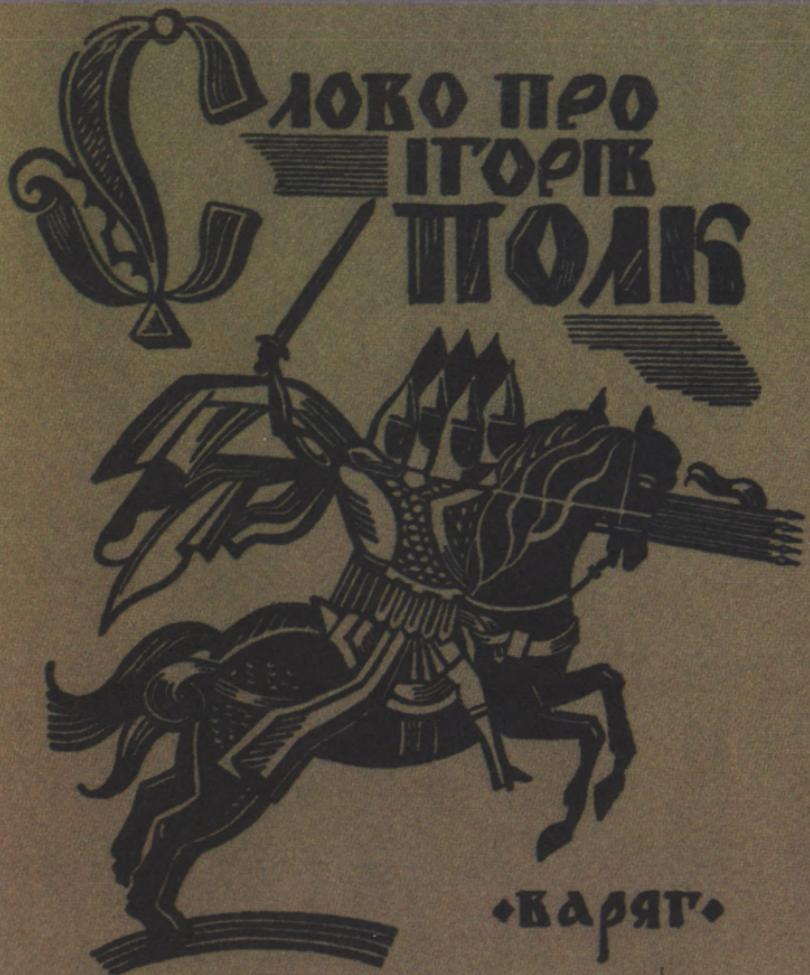
Лірика

ГУГО
ГОФ
МАН
СТАЛЬ

(3)

Projekt za naslovnu stranicu knjige „Lirika“, 1930.

Naslovница prvog izdanja „Slova o pohodu Igorovom“ u ukrajinskom prijevodu
Sv. Gordyn's'kog. Lavor, 1936.

Čestitka

„Momak“ – projekt kostima za balet „Guculjščyna“, početak 1930-ih godina

„Guculka“ – projekt kostima za balet „Guculjščyna“, početak 1930-ih godina

ХРИСТОС

РОДИВСЯ!

Božična čestitka. Izdavačka kuća „Ukrajins'kyj knygar“, 1930-e

ХРИСТОС

РОДИВСЯ!

Božična čestitka. Izdavačka kuća „Ukrajins'kyj knygar“, 1930-e

ВЕСЕЛИХ СВЯЩ!

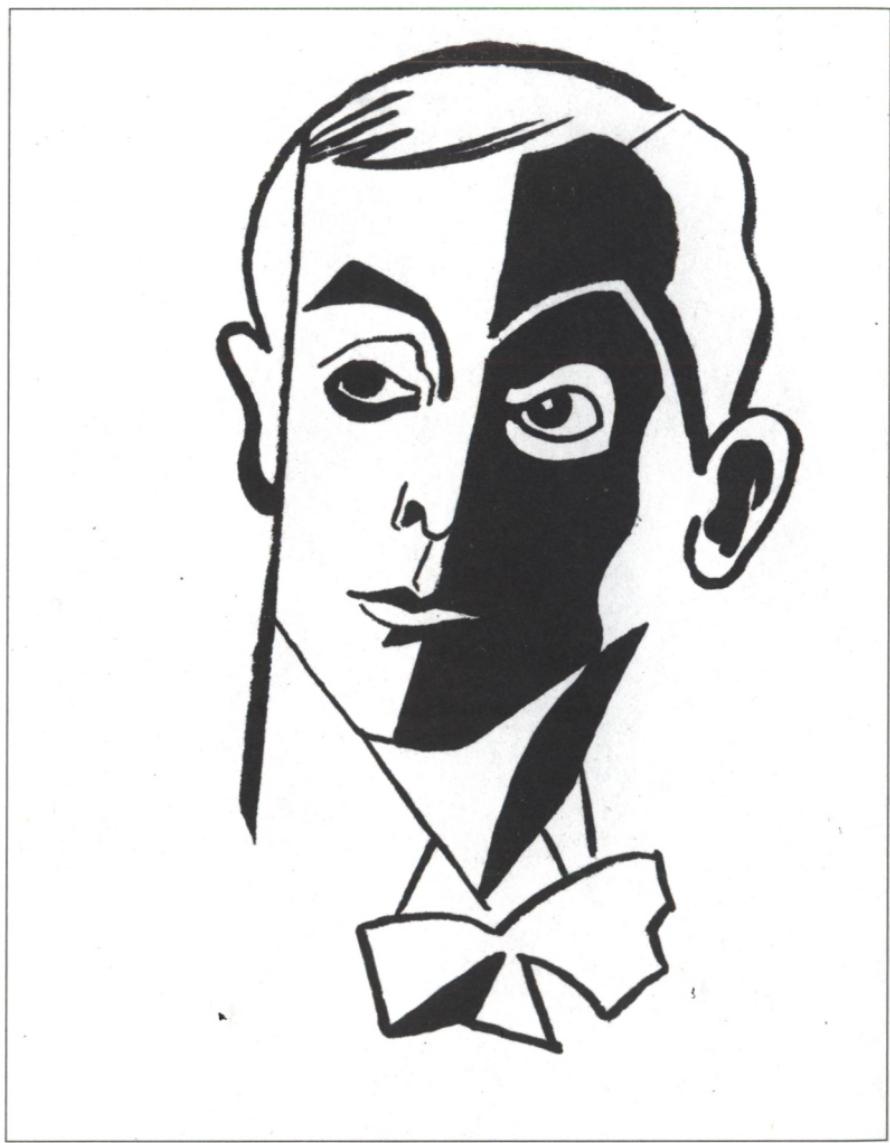

Umjetnička čestitka „Veselih blagdana!“. Izdavačka kuća „Tema“. Lavor, 1938.

ВЕСЕЛИХ СНЯТ!

Umjetnička čestitka „Veselih blagdana!“. Izdavačka kuća „Tema“. Lavor, 1938.

Autoportret, 1930-e

Prijateљ slikara D. Dunajevs'kog u snu. Kosmač, 1925.

Roman Lubkivs'kyj

S ANTONYČEM U ZAGREBU

Povjerljivi dijalog

Zagreb je grad poeta. Prednjači Dubrovnik bijeli!
Al put je do njega dalek. Do nas se kraći čini...
Pod sam smo Olimp došli kad u kavanu smo sjeli,
nebeske vrtove glavom držeći u visini.

A tužni Antonyč reče: „Ja tamo imam znana
pajdaša ne jednoga. Pa i ti mnoge ćeš znati –
Krležu, Krkleca, druge – do Jure Kaštelana,
ostali – poratni svi su. I meni nepoznati.“

„Zar to je uzrok tuzi? Pa to se susreće često,
il bolje – stalno, jer tamo nema ni dana ni noći.“
„Da. Za književnost sirotinjsku na nebuhu tek je mjesto –
a tu tvoj uspjeh ovisi o tvoga roda moći.

Nisu baš svima suđeni kerubini i muze,
pa ni tvoju domovinu Europa baš ne čeka,
Svetim i Besmrtnim smatra samo fine Francuze,
Nijemce, Engleze i druge. I tome nema lijeka.

I vrtovi su nebeski ponekad poput prerija:
svakom je njegovo mjesto vrjednije od Života.
Najbolja mjesta drže bardovi mrtvih imperija,
onih što tobož ne postoje, jer to je sad sramota.

Imamo svoju državu i Bog joj dao sreću!
Istina će pobijediti. A sveti oci neki
kažu da kave je šalica najslađa u Beču,
u Pragu svinjske nogice, u Lavovu fileki.

Lemko sam. Živim u Lavovu, al Dukla moj je dom,
kola me nose do neba preko planinskih kosa.
Ti znaci građanstva – cvikeri, frizure i lornjon –
svi na nebu su nestvarni. Vječna je Božja rosa!“

„Dobro, zar zemlja Hrvata baštine nema svoje?
Klasike imaju brojne. Gdje im je proročki duh?“
„Momče, osvrni se, vidi – patricij pravi to je,
prijatelj Françoisa Villona – Petrica Kerempuh!“

Vino ljepotica nosi. Dimi se riblja juha...
Brbljanje babilonsko, ko suza čisto, ko loza!
Vrijeme je rastanku. Traže Petricu Kerempuha
da vjenča ih – s krunom od lika, s velom od rogoza...

„Hrvati moja su braća. U svakom vidim brata;
njegov daleki predak brat je prapradjeda moga
i isto nam slavensko sunce izlazi iza Karpata.
I Jadran i Karpati dar su od dobrogog Boga.“

Zagreb – Crikvenica (Hrvatska)
rujan 2008.

Prepjev s ukrajinskoga – Dubravka Dorotić Sesar

Antonyč. Prijateljski šarž V. Lasovs'koga

Duboko se zahvalujem
ukrajinskomu piscu Romanu Lubkivs'kom,
diplomatu Markijanu Lubkivs'kom,
Veleposlanstvu Ukrajine u Republici Hrvatskoj,
kolegama s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu:
Dubravki Sesar,
Rajisi Trostinskoj, Josipu Užareviću,
Tetyani Fuderer i Ani Dugandžić
na svesrdnoj pomoći, zdušnome stavu prema projektu i
sudjelovanju u njegovom ostvarenju.

Urednik Jevgenij Paščenko

KAZALO

PJESME

POZDRAV ŽIVOTU (izbor)	7
Pozdrav životu	8
Pjesma o vječnoj mladosti	9
Ljubav	10
Ideal	11
„I“	12
Veliko putovanje	13
Autobiografija	14
VELIKA HARMONIJA (izbor)	15
Veni Sancte Spiritus	16
Duae viae (Dva puta)	17
Ars poetica II, br. 1	18
Liber peregrinorum, br. 3	19
Litanije	20
Ars poetica II, br. 4	21
Parvum psalterium (Molitva)	22
Amen	23
TRI PRSTENA (izbor)	25
Autoportret	26
Tri prstena	27
Svadba	38
Ususret	29
Na putu	30
Knez	31
Selo	32
Božić	33

Koleda	34
Zeleno evanđelje	35
Šuma	36
Stari motiv	37
Nad knjigom stihova	38
Kasná ura	39
Gorko vino	40
Prosvjed	41
Gorka noć	42
Pjesnikovo proljeće	43
Nama!	44
Noć na Jurjevu trgu	45
Dovršavajući	46
KNJIGA LAVA (izbor)	47
Znak lava	48
Danihel u lavljoj jami	49
Tužaljka trnjine	51
Trnjina pjeva	52
Vjenčanje	53
Proljetna noć	54
Apokalipsa	55
Pjesma o neuništivosti materije	56
Molitva zvijezdama	57
Ulomak	58
Riječ strijeljanima	59
ZELENO EVANĐELJE (izbor)	61
Poziv	62
Mit	63
Život, grčki – bios	64
Prva glava Biblije	65
Svadbena noć	66
Potkove	67

Portret majstora	68
Javorova priča (Mala balada)	69
Višnje	70
Vjetar stoljeća	71
Selo	72
Duet	73
ROTACIJE (izbor)	75
Koncert s Merkura	76
Zauvijek	77
Balada o plavoj smrti	78
Dno tišine	79
Trublje sudnjega dana	80
Svršetak	81
JA SE VRAĆAM, UKRAJINO	
Jevgenij Paščenko: Antonyčev povratak	85
Dubravka Dorotić Sesar: Bogdan Igor Antonyč	93
Aleksandar Flaker: Od taljiga života do velikog putovanja. Ukrajinski pjesnik na stilskom razmeđu	97
Josip Užarević: Teret neba (O lirici Bogdana Igora Antonyča)	111
Hrystyna Beregovs'ka: Pokušaj slikanja,stihova	129
Roman Lubkivs'kyj: S Antonyčem u Zagrebu	147

Knjižnica Ucrainiana croatica

1. Genocidni zločin totalitarnog režima u Ukrajini. 1932-1933.
Gladomor. Priredio Jevgenij Paščenko.
Zagreb, 2008.
2. o. Ivan Barščevski, Olja Barščevski, Željko Peh: Jubilej 100.
godишnjice osnivanja grkokatoličkih župa Sibinj, Gornji Andrijevci,
Slavonski Brod. 1908-2008.
Sibinj-Slavonski Brod, 2009.
3. Jevgenij Paščenko: Ukrainsko-hrvatske književne poredbe.
Split, 2010.
4. Jevgenij Paščenko. Slavist i imperiji. Vatroslav Jagić između
Galicije, Malorusije i Ukrajine.
Zagreb, 2010.
5. Jevgenij Paščenko. Od Kijeva do Poljica. Tragom prastarih mi-
gracija.
Zagreb, 2010.
6. Hrvatska ševčenkiana. Priredio Jevgenij Paščenko.
Zagreb, 2011.

